OFI

ÚJGENERÁCIÓS
tankönyv

KOMMUNIKÁCIÓ – MAGYAR MUNKAFÜZET

a Szakiskolai közismereti tankönyvhöz

9

KOMMUNIKÁCIÓ – MAGYAR MUNKAFÜZET

a Szakiskolai közismereti tankönyvhöz

9

Eszterházy Károly Egyetem
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Engedélyszám: TKV/93-4/2018. (2018. 02. 12. – 2023. 08. 31.)

A kiadvány megfelel az 51/2012. (XII. 21.) EMMI-rendelet 15. számú mellékletének:
Kerettanterv a szakközépiskolák 9–13. évfolyama számára.

A tankönyvvé nyilvánítási eljárásban közreműködő szakértők:
TUZÁNÉ MÁK ZSUZSANNA, ZARUBAY ATTILA

Tananyagfejlesztők: DR. HUNYA MÁRTA, KERBER ZOLTÁN, KERBERNÉ VARGA ANNA

Vezető szerkesztő: KERBERNÉ VARGA ANNA
Szerkesztő: DR. FRICSOVSZKY ÉVA

Tudományos-szakmai szakértő: DR. FŰZFA BALÁZS

Pedagógiai szakértő: NÉMETH ELKE

Látvány- és tipográfiai terv, borítóterv, grafikák: SCHULTEISZ HERMINA
Képszerkesztő: DROBEK ATTILA
Fotók: © 123RF; © Gettyimages; © iStockphoto; © Thinkstock

A tankönyv szerkesztői köszönetet mondanak a korábban készült tankönyvek szerzőinek.
Az általuk megteremtett módszertani kultúra ösztönzést és példát adott e munkafüzet készítőinek is.
Ugyancsak köszönetet mondunk azoknak az íróknak, költőknek, képzőművészeknek, akiknek alkotásai
munkafüzeteinket gazdagítják.

© Eszterházy Károly Egyetem (Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet)

ISBN 978-963-682-935-3

Eszterházy Károly Egyetem
3300 Eger, Eszterházy tér 1.
Tel.: (+36-1) 460-1873
Fax: (+36-1) 460-1822
Vevőszolgálat: vevoszolgalat@ofi.hu

Kiadásért felel: dr. Liptai Kálmán rektor
Raktári szám: FI-511010906
Műszakiiroda-vezető: HORVÁTH ZOLTÁN ÁKOS
Műszaki szerkesztő: SZÉLL ILDIKÓ, KÓRÓDINÉ CSUKÁS MÁRTA
Nyomdai előkészítés: NÉVERY TIBOR
Nyelvi szerkesztő: GÖNYE LÁSZLÓ, HALMOS B. ÁGNES
Terjedelem: 9,27 ív (A/5 ív),
Tömeg: 170,82 gramm
1. kiadás, 2018

Az újgenerációs tankönyv az Új Széchenyi Terv Társadalmi Megújulás Operatív Program 3.1.2-B/13-2013-0001 számú, „A Nemzeti alaptantervhez illeszkedő tankönyv, taneszköz és Nemzeti Közoktatási Portál fejlesztése” című projektje keretében készült. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Nyomta és kötötte:
Felelős vezető:
A nyomdai megrendelés törzsszáma:

magyar nyomdatermék
NYOMDA- ÉS PAPÍRIPARI SZÖVETSÉG

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Bevezető

Munkafüzetünk a kilencedikes tankönyv tananyagtartalmaihoz kapcsolódik, szerkezetében követve azt. Abban igyekeztünk segítséget nyújtani, hogy az egyes oldalpárokhoz olyan feladatokat adjunk, amelyek alkalmasak a motiválásra, a tananyag differenciálására, a könnyebb óratervezésre, az oldalpárokhoz rendelt 2 tanóra hasznos és arányos kitöltésére.

Reméljük, hogy a sokféle, különböző nehézségű, kreativitást igénylő feladat a digitális feladatokkal együtt egyszerűbbé, élvezetesebbé teszi a tanulási folyamatot! Bízunk abban, hogy sikerült olyan feladatokat készíteni, amelyek a különböző érdeklődésű csoportok mindegyike számára válogatást és hatékony használatot tesznek lehetővé!

A munkafüzet egyrészt helyet biztosít a tankönyvben megfogalmazott feladatoknak, másrészt kiegészítő feladatokat is tartalmaz például a helyesírás, a szövegalkotás és a szövegértés gyakorlására. A tankönyv és a munkafüzet közös használatával válik a tananyag teljessé, a tanulási folyamat sikeressé.

A gyakorlást, a tananyag megértését és a tanultak megőrzését segíti a digitális feladatok egyre bővülő tára is.

A feladatok összeállításánál építettünk a diákok személyes érdeklődésére, az internet vagy a könyvtár használatára, sokféle és kreatív megoldásokat kívánó feladatokat készítettünk.

Ehhez kívánunk nyitottságot, kíváncsiságot, tudásvágyat és eredményes munkát!

A Szerzők

4.1 Osztálykönyv

1 **Ebben a tanévben 3 projektfeladat kíséri végig a munkátokat. Ennek alapján három részre osztjuk a témákkal a tanévet, trimeszterekre, azaz harmadévekre. Az első projekt az osztálykönyv készítése.**

		Feladataim
Címe		
Formája		
Egyéni tartalmi elemei		
Az osztály egészéről		
A szerkesztés módja		

Egyéb emlékeztetők: _____

_____

2 **Fogalmazás.** Írj egy bekezdésben (4-5 folyamatos mondatban) egy emlékezetes magyaróráról vagy színházi előadásról! Arra koncentrálj, hogy miért volt érdekes!

_____

_____

_____

_____

_____

3 **Párosítsd a fogalmakat és a definíciókat!**

Művészeti ág	*Általában rövidebb sorokra és versszakokra tagolt, sokszor rímes irodalmi mű, költemény.*
Műfaj	*Hosszabb terjedelmű, egy történetet elmesélő irodalmi mű.*
Képzőművészet	*Jellemző stílusjegyeket mutató időszak, pl. szenvedélyesség, hősiesség, rendkívüli kalandok a romantikában.*
Regény	*Egy művészeti ágon belül azonos formai sajátosságokat mutató műalkotások közös csoportjának megnevezése.*
Novella	*Elbeszélés, érdekes eseményt bemutató, nem túl hosszú, epikus irodalmi alkotás.*
Vers	*A művészetek felosztása a művészi kifejezőeszközök alapján, pl. zene, tánc, képzőművészet, irodalom stb.*
Színdarab	*Színpadra szánt irodalmi alkotás, dráma.*
Stíluskorszak	*A szobrászat, az építészet és a festészet közös neve.*

4 **Múzsák.** A múzsa többjelentésű szó: általában azt a személyt nevezik múzsának, aki a művészt alkotásra inspirálja (ösztönzi), ihletet ad számára. Csokonai Vitéz Mihály múzsája például Vajda Julianna, Lilla volt. A múzsák ugyanakkor istennők is, az ókori görögök kilenc múzsát különböztettek meg.

a) Párban, váltogatva alkossatok mondatokat! *Pl.: Kalliopé az epikus költészet és a filozófia meg a tudományok múzsája, viasztáblával és íróvesszővel szokták ábrázolni.*

A múzsa neve	Szerepe	Ismertetőjegye (attribútuma)
Kalliopé	epikus költészet, filozófia, tudományok	viasztábla, íróvessző
Terpszikhoré	tánc	táncoló póz, lant
Thaleia (Thália)	komédia, színház	álarc, komikus maszk
Melpomené	tragédia, dráma, gyászének	tragikus maszk
Polühümnia	himnikus költészet	elgondolkodó arc
Euterpé	lírai verselés, zene	fuvola
Erató	szerelmi költészet, dalok	kithara (pengetős hangszer) és rózsakoszorú
Kleió	történetírás	papirusztekercs
Uránia	csillagászat és asztrológia	földgömb

b) Kérdezzétek egymást! Pl. *Ki a szerelem múzsája? Kinek az ismertetőjegye a tragikus álarc? Miről lehet felismerni a történetírás múzsáját?*

c) Melyek azok a szerepkörök, amelyeket ma nem tekintünk művészetnek? Egy múzsa részben, kettő teljesen elvesztette a művészetekkel való kapcsolatát. Kik ők?

d) Melyik három múzsát ismered fel ezen a 17. századi francia festményen? (Eustache Le Sueur: *A múzsák*)

5 **Szövegértés – emlékezet és információkereső olvasás.** Válaszoljátok meg minél hamarabb emlékezetből vagy a két oldal gyors áttekintésével a kérdéseket! Aki kész, tegye le az íróeszközt, és üljön egyenesen, hogy látsszon, ki végzett!

Milyen terjedelemben kellett írni egy magyaróráról vagy színházi élményről? _____

Mi a szobrászat, az építészet és a festészet közös neve? _____

Melyik stíluskorszakra jellemző a szenvedélyesség, hősiesség, rendkívüli kalandok? _____

Ki volt Csokonai múzsája? _____

Mely művészet múzsájának ismertetőjegye a lant? _____

4.2 Én és az iskola, én és a tanulás

Ne feledjétek, hogy tankönyvetek, munkafüzetetek és füzetetek jól kiegészíti egymást. Együttes használatuk hozzájárul ahhoz, hogy jobban megjegyezzétek, amit tanultok, és többet fejlődjetek.

1 Mit tudtál meg osztálytársadról? Írd le emlékezetből, kezdd a nevével!

2 Rajzold is le! Ha egyből sikerült, akkor rajzolj le valaki mást vagy saját magadat is! Rajzolj a képre egy jellemző tárgyat is! A jól sikerült képeket fotózzátok le, és tegyétek be az osztály könyvébe!

3 Mit jelent? Tankönyved alapján, lehetőleg emlékezetből határozd meg, mit jelent a „portré" és a „toposz" szó!

4 Időmértékes verselés. Petőfi Sándor: *Szeptember végén*

a) Írd le a következő sort szótagolva, majd jelöld be a hosszú és a rövid szótagokat az első sor jelölései alapján!

Még	nyíl-	nak	a	völgy-	ben	a	ker-	ti	vi-	rá-	gok,
–	–	◡	◡	–	◡	◡	–	◡	◡	–	◡/–

b) Mely verslábakat ismered fel ezekben a sorokban? Tegyél a nevük elé pipát!

- ☐ jambus: ◡ – (egy rövid, egy hosszú)
- ☐ trocheus: – ◡ (egy hosszú, egy rövid)
- ☐ anapesztus: ◡ ◡ – (két rövid, egy hosszú)
- ☐ daktilus: – ◡ ◡ (egy hosszú, két rövid)

Helyettesítő verslábakként használatosak:

- ☐ spondeus: – – (két hosszú)
- ☐ pirrikhius: ◡ ◡ (két rövid)

5 Te miben szeretnél fejlődni? Jelezd a megfelelő fejecskével, hogy állsz az egyes fejlesztendő képességekkel! Tűzz ki célokat az első tíz lecke idejére! A fejezet végén térj vissza ide, és jelöld másik arccal, ha fejlődtél! Különösen azokat a területeket figyeld, ahová most szomorú fejet vagy egyenes szájat rajzolsz!

	Hogy állsz most?			És 10 lecke után?		
Fejlesztendő képességek, gyarapodó tudás						
Szóbeli kommunikáció (helyes, kifejtett beszéd)						
Kulturált véleménynyilvánítás						
Írásbeli kommunikáció (fogalmazás)						
Helyesírás						
Hangos olvasás (technika, megértés)						
Néma olvasás (technika, megértés)						
Az olvasás öröme, szépirodalom: regények, novellák, versek, színdarabok						
A képzőművészet, a zene és a filmművészet élvezete						
Páros és csoportos együttműködés						
Tanulási képesség, tudásvágy						

6 Fogalmazz meg célokat a magad számára a tantárggyal, a tanulással kapcsolatban!

Három hónap múlva: _____

_____

Három év múlva: _____

_____

Tanulási céljaim erre a 10 leckére (a fenti táblázatból indulj ki!)

pl. *Szeretnék jobban fogalmazni, ezért mindig gondosan fogom megírni a fogalmazási feladatokat, és kérem a tanáromat, hogy javítsa ki.* _____

_____

_____

7 Írj magadról bemutatkozó fogalmazást számítógéppel! Küldd el tanárodnak véleményezésre! Ennek a bővített változata is bekerülhet majd az osztálykönyvbe.

4.3 Az élővilág kommunikál

1 **Figyelem és pontos írás.** Másoljátok le ide a könyvbeli lecke összefoglalóját a 197. oldalról! Ellenőrizzétek és javítsátok egymás munkáját a padszomszédoddal!

„A kommunikáció a közlésfolyamat másik neve.

2 **Fogalmazás – szóban és írásban**

a) Mondjatok minél több igaz mondatot a padszomszédotoknak az egyik képről úgy, hogy minél később jöjjön rá, melyik kutyáról beszéltek!

b) Válasszátok ki az egyik kutyát, és mutassátok be egy bekezdésben, 3-5 összefüggő mondatban! Ne írjátok új sorokba a mondatokat! Nevezzétek el a kutyákat!

3 **A kommunikáció tényezői**

a) Feliratozd az ábra elemeit! Szükség esetén használd a tankönyvedet!

b) Értelmezzétek az ábrát párban, azaz mondjátok el összefüggően, hogy mit ábrázol!

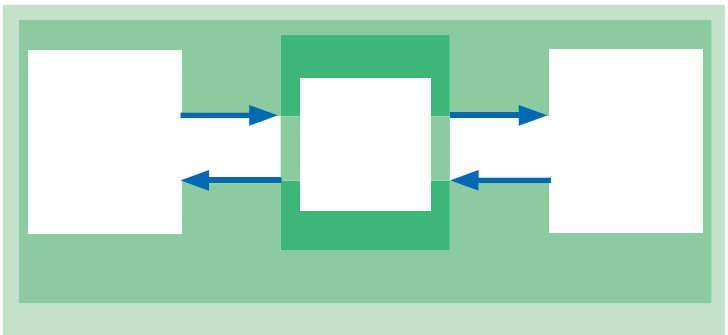

4 **Helyesírás.** Diktáljátok le egymásnak az alábbi szöveg egy-egy bekezdését! Aki ír, az takarja le a szöveget. Ellenőrizzétek magatokat, majd egymást is!

„Napjainkban nemritkán olyan kommunikációs helyzeteket is megélünk, amelyekben a kommunikációs partnerek eltekintenek a helyesírási szabályok szigorú betartásától. A közvetlen barátainknak címzett üzenetváltásban nem számít udvariatlanságnak, ha elmarad a megszólítás vagy a mondatvégi írásjel, és az sem, ha rövidítéseket alkalmazunk.

Ha közeli ismerősünknek küldünk sürgős sms-t, előfordul, hogy eltekintünk a nagybetűs írástól, mert a nagybetűs gomb bekapcsolása lassítja a kommunikációt. Ha olyan partnerrel kommunikálunk írásban a Skypeon, akivel jól ismerjük egymást, és feltételezzük egymásról, hogy alapvetően képesek vagyunk alkalmazni a helyesírási szabályokat, nem feltétlenül javítjuk ki a gépelési hibákat."

(Forrás: Anyanyelv-pedagógia, Antalné Szabó Ágnes)

A hibás szavak javítása: _____

Milyen SMS-rövidítéseket ismersz? Írd le őket jelentésükkel együtt! Ki tud többet? _____

5 **Mulatságos mondatok.** Nevezzétek meg az alábbi szófajcsoportokat, majd alkossatok néhány mondatot úgy, hogy minél többet használtok belőlük! Ne használjatok halmozott mondatrészeket! (Mit is jelent ez?)

Selypít, pelyhedzik, pólyál, viszolyog, folyik, segélyez, bolyong, akadályoz, gombolyít, gömbölyít, gereblyél, segélyez, bolygat, befolyásol… A szófaj neve: _____

Pólya, gálya, kályha, esztergályos, vályog, zsindely, golyó, gólya, ibolya, kölyök, erkély, király, ölyv, bagoly, karvaly, borbély, fogoly, moly, bivaly, súly, hely… A szófaj neve: _____

Korhely, pelyhes, pólyás, erkélyes, golyós, kölykös, helyes, kedélyes, hülye, helytelen, golyvás, súlyos, hólyagos, …

A szófaj neve: _____

ilyen, olyan, milyen, melyik, amely, amilyen, amelyik, amilyen… A szófaj neve: _____

tavaly… A szófaj neve: _____

Pl.: Egy hólyagos arcú borbély befolyásolta a kölyköt. _____

4.4 Nyelv és beszéd

1 Alapvető érzelmek.

Az alapvető érzelmek megnevezése							
Magyarul	**boldogság**	**bánat**	**meglepődés**	**megvetés**	**harag**	**félelem**	**szomorúság**
A kép száma							

a) Töltsd ki a fenti táblázatot! Párosítsd a képeket a szavakkal! Segítenek az angol megfelelők is. Ha más idegen nyelvet tanulsz, írd a képek alá a megfelelő idegen szót!

1. 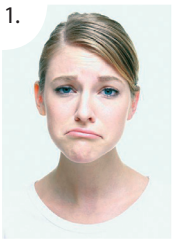
sad

2.
surprise

3. 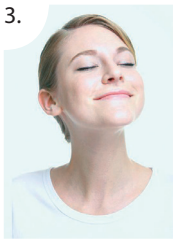
happy

4.
fear

5.
contempt

6.
anger

b) Rajzolj néhány maszkot, amelyek az alapérzelmeket fejezik ki!

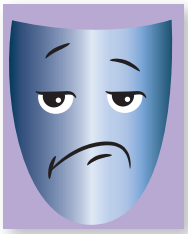
megvetés

2 Testbeszéd és fogalmazás

a) Válassz néhány helyzetet, és írd le, mi történhet a képen ábrázolt jelenetben!

A kiválasztott jelenetek száma és az ábrázolt történés:

b) Illeszd a kiválasztott jeleneteket egy kerek történetbe! Adj címet is!

Milyennek találod fogalmazásod írásképét? Szerinted mit mondana róla egy grafológus? _____

3 **Betűrejtvények.** Fejtsétek meg az alábbi betűrejtvényeket, és alkossatok hasonlókat! Fejtsétek meg egymását is!

Ide írd saját rejtvényeidet, és amelyeket másoktól lestél el!

4 **Szókereső.** Ebben a szókereső rejtvényben 15 olyan fogalom és név szerepel, amelyekkel az 1–4. leckében találkoztál. Keretezd be, és írd ki, amit megtalálsz! Emlékszel a szövegkörnyezetre, amelyben előfordultak? Ha nem, keresd őket vissza a tankönyvben!

K	E	F	J	G	X	B	A	T	P	Q	H	O	T	B	N	N	A	W	K
G	A	H	R	I	S	E	W	I	K	Y	P	B	S	Y	S	K	K	O	E
R	O	R	C	C	D	S	F	W	F	E	V	B	G	O	H	B	M	C	N
A	S	F	I	S	I	Z	Z	T	V	Á	J	C	M	O	J	M	X	O	I
F	U	C	E	N	G	É	K	N	N	G	R	O	E	Q	U	C	D	D	A
F	T	A	U	S	T	D	J	I	Y	G	R	G	R	N	U	N	A	X	T
I	Z	B	S	H	G	H	U	M	L	E	Q	J	I	P	O	T	X	T	N
T	S	O	X	T	O	E	Y	G	J	P	L	K	G	L	I	M	O	T	O
I	E	A	F	I	W	L	T	F	T	N	Á	V	K	Y	L	V	F	L	F
L	G	P	H	Q	E	Y	W	E	R	C	U	C	I	E	P	A	C	D	A
P	O	R	T	R	É	Z	F	N	I	I	A	M	T	J	K	J	K	A	L
F	C	D	L	U	Z	E	T	Ó	Z	J	G	K	Q	S	E	U	E	X	I
N	O	F	E	L	E	T	A	B	M	O	G	Y	S	D	A	L	B	I	F
R	A	T	E	S	T	B	E	S	Z	É	D	C	E	G	I	S	E	U	Z
K	A	S	I	L	A	N	O	M	T	M	X	C	M	S	C	Y	K	L	W

4.5 Nagy kincs a szókincs

1 Írd le röviden a „bábeli zűrzavar” történetét! Törekedj arra, hogy kerek egész legyen még akkor is, ha csak egy-két mondat!

2 Szókészlet és szókincs. Az aktív és a passzív szókincs

a) Új szót alkotnak-e az igekötők? Magyarázzátok meg az alábbi szavak jelentését, majd válasszatok egy új igét, és fűzzetek hozzá annyi igekötőt, amennyit csak tudtok!

Elolvas, leolvas, kiolvas, beolvas, beleolvas, felolvas, átolvas, összeolvas, végigolvas, visszaolvas, hozzáolvas, ráolvas, megolvas (régies, népies)…

Saját választott igéd igekötős alakjai (ügyelj a helyesírásra!):

Írj a fenti igék közül kettővel tiltó mondatot!

b) **Becsült szókészlet, becsült szókincs**. A nyelv szavainak száma a szókészlet, az egyén által ismert szavak alkotják az egyes emberek szókincsét. Ennek aktív része az, amit használunk, passzív az, amit csak megértünk, de nem használunk. A kettő között nincs szigorú határ. A szókészlet és a szókincs nagysága nem határozható meg pontosan. Például az sem mindegy, hogy az igekötős szavakat egyenként beszámítjuk-e. Töltsd ki az alábbi táblázatot a tankönyv és az alábbi szöveg alapján! Hasonlítsátok össze az adatokat és a becsült értékeket!

Mit nevezünk adatnak?

Hány különböző szót írtak le íróink?

Petőfi Sándor (próza is)	22 000 szó
Arany János	23 000 szó
Arany János: Toldi	2 700 szó
Jókai Mór (nehéz szavai)	20 000 szó
Katona József: Bánk bán	2 800 szó
Juhász Gyula	12 000 szó

Az egyén szókincse nagymértékben függ életkorától, társadalmi környezetétől, iskolázottságától és olvasottságától. Szókincsünk gyarapodása 2–7 év között, a beszédfejlődés intenzív szakaszában és az iskolába kerülés idején a leggyorsabb.

A nagycsoportos óvodások átlagosan kétszer annyi szót ismernek (kb. 5000), mint a kiscsoportosok, és 10 éves korra ez a mennyiség is megkétszereződik. Az 1920-as években egy magányos hegyi pásztor kb. 200 szót használt, de bizonyára jóval többet ismert.

(Forrás: Kiss Gábor, Tinta Kiadó)

	Arany J.	Petőfi S.	Jókai Mór	4 év	6 év	10 év	Te	Átlagos felnőtt
Aktív (művekben használt)				Nincs adat				
Passzív	Nincs adat		40-45000					

3 Rokon értelmű szavak

A rokon értelmű szavak változatosabbá, árnyaltabbá teszik nyelvhasználatunkat. Milyen rokon értelmű szavak illenek a kipontozott helyre a „megy” ige szinonimái közül? Kettő nem illik egyik mondatba sem!

A kisbaba oda_____ édesanyja kinyújtott karjaiba. Hosszú órákig _____ a városban céltalanul. Egyik faluból a másikba _____ a koldus. Lassan _____, nem tudta, hová is mehetne. _____, _____ a legkisebb fiú, míg egyszer egy folyóhoz ért. Óvatosan _____ hosszú ruhájában, hogy meg ne botoljon. Kényesen _____ első magas sarkú cipőjében. Óvatosan _____, botjával a járdát tapogatta. Iskola után egyből _____ is haza. A róka oda_____ a tyúkólhoz.

rohant, ment, mendegélt; sompolygott, menetelt, totyogott, vándorolt, baktatott, barangolt, tipegett, botorkált, lépkedett, bandukolt

Melyek a kakukktojások? _____

Vajon miért nevezik ezeket hangulatfestő szavaknak? _____

4 A nyelvi rendszer építőkövei

1.

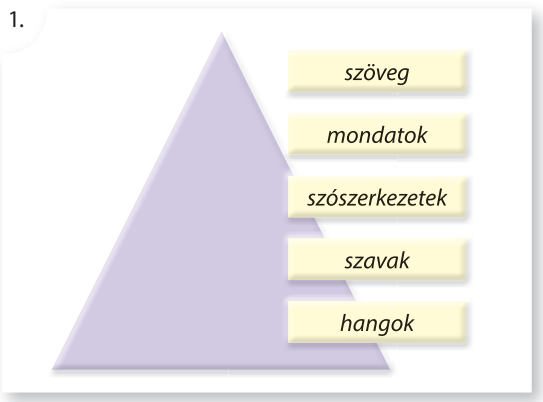

2.

Értelmezzétek az ábrákat egy-két mondattal úgy, hogy mindkettő – és a hozzájuk fűzött magyarázat is – megfeleljen a valóságnak! Kulcsszavak: *hierarchia, terjedelem.*

4.6 Jelek erdejében

1 Mit jelölnek az alábbi vizuális jelek?

1.
2.
3.
4.
5. 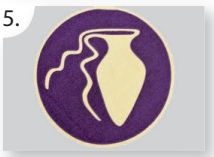
6.
7.
8.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____

2 Gyűjtsetek jeleket a környezetetekben, rajzoljatok le néhányat!

3 Lapozz vissza az előző lecke 4. feladatához! Idézz fel és írj le néhány információt egy kiválasztott nyelvi szintről! Az azonos szintet választók közösen javítsanak!

_____

_____

_____

_____

4 Állandósult szókapcsolatok, nyelvi panelek. Írd a kifejezések, mondatok után a megfelelő számot! Közhely (1), szólás (2), szóláshasonlat (3), közmondás (4) vagy szállóige (5). Írd a kifejezések mellé annak a halmaznak a számát, amelybe tartoznak! Kösd össze a hasonló jelentéstartalmúakat! Hánynak nincs párja?

Csók a családnak! _____
Jön még kutyára dér! _____
Gyáva, mint a nyúl. _____
Ki mint veti ágyát, úgy alussza álmát. _____
Hadd ne ragozzam! _____
Se füle, se farka. _____
Elveti a sulykot. _____
Aki mer, az nyer. _____

Bátraké a szerencse. _____
Inkább hagyjuk! _____
Elgaloppírozza magát. _____
Ki mint vet, úgy arat. _____
Se eleje, se veleje. _____
Lesz még nemulass! _____
Remeg, mint a béka a miskolci kocsonyában. _____
Lenni vagy nem lenni, az itt a kérdés. _____

5 Hangalak és jelentés viszonya

a) Nevezd meg az alább definiált szócsoportokat!

Egy hangalakhoz egy jelentés tartozik. _____

Egy hangalakhoz több, összefüggő jelentés tartozik. _____

Egy hangalakhoz több, egymástól független jelentés tartozik. _____

Több hangalakhoz egy azonos vagy hasonló jelentés tartozik. _____

b) Válassz egy-egy aláhúzási módot mind a négy csoporthoz, és a megfelelővel húzd alá a következő szavakat! Mindegyikből egyforma számút kell találnod.

hall, csésze, cserép, parányi, vontatott, radiátor, ég, pipa, háló, lomha, karom, lassú

6 Jelek a világnak, magunkról

Padtársaddal vagy kiscsoportban beszéljétek meg, melyik ifjúsági szubkultúrát, jellegzetes csoportot ismeritek! Miről lehet felismerni őket? Válasszatok egyet, és jellemezzétek! Lehetőleg különbözőket válasszatok!

rokker, emós, hippi, anarchista, gothic/dark

_____

_____

_____

7 Helyesírás[1]

a) **Köznevek betűrendben.** Először számozd be, majd írd le betűrendben a következő tíz köznevet! Ügyelj a kis kezdőbetűkre!

___karácsony, ___május, ___anyák napja, ___magyar, ___béke, ___szabadság,

___húsvét, ___történelem, ___szervezeti és működési szabályzat, ___anya

_____

_____

_____

b) **A tulajdonnevek.** A több szóból álló kifejezések alaposabb meggondolást igényelnek! Jelöld a kezdőbetűket egyértelműen! Minden szó az első hat Koma-leckéből származik.

___eonardo ___a ___inci; ___ona ___isa ___osolya; ___eptember ___égén; ___ugat;

___anár ___r ___érem; ___agyar ___udományos ___kadémia; ___icimackó; ___eromos

A tulajdonneveket hét csoportba soroljuk. Írjatok egy-egy példát mindegyikhez! Ha nem szerepel megfelelő szó a felsorolásban, akkor írjatok példát magatoktól!

személynév: _____

állatnév: _____

földrajzi név: _____

intézménynév: _____

cím (egyedi vagy állandó): _____

márkanév: _____

kitüntetések, díjak neve: _____

1 Beszéljétek meg tanárotokkal az új helyesírási szabályzat legfontosabb változásait!

4.7 Mindenki más. A megértés nehézségei, előítéletek

1 Másnak lenni és elfogadni a másságot

Lázár Ervin *A Négyszögletű Kerek Erdő* című mesekönyvében csupa különleges állat él. Ismerkedjetek meg Ló Szerafinnal! Bár lehet, hogy többen már ismeritek is.

„Itt él Ló Szerafin is, a kék paripa. Ő, tudod, kéknek született. Ami nem csoda, mert Ló Szerafin lócsoda. Vagyis hogy csodaló. Csakhogy az emberek nem hisznek a csodákban, a kék lovakban meg még kevésbé. Mosták, dörzsölték, szappanozták, sikálták szegény Ló Szerafint. Persze kék maradt. Erre befestették szürkére, pejre, feketére, sárgára. De egykettőre levedlette a festett szőrt, és újra kéken ragyogott. Akkor aztán minden kezdődött elölről. Majd náthát kapott szegény Ló Szerafin a sok mosdatástól. Megszökött hát, s nekivágott a világnak. Bujkált, vándorolt, igen szomorú volt."

a) Miben áll Ló Szerafin mássága? _____

_____

_____

b) Hogy fogadták ezt az emberek? Miért? _____

_____

_____

c) Honnan lehet tudni, hogy Mikkamakka – ő mutatja be Ló Szerafint – kedveli a különös állatot? _____

_____

_____

2 Szókincsbővítés

a) Fogyatékkal élők. Számos megnevezés létezik arra, ha valaki nem, vagy nem jól lát, hall, nem tud a megszokott módon mozogni. Mára kialakult a fogyatékkal élők speciális csoportjainak elfogadott, nem sértő megnevezése. Ezek többsége a funkció megnevezéséből és a „sérült" szóból áll, pl. mozgássérült. Írjatok hasonlókat! Ha szükséges, keressetek utána az interneten!

Látásprobléma és ennek fokozatai: _____

Hallásprobléma és ennek fokozatai: _____

Értelmi probléma: _____

b) Tanulási és viselkedési zavarok. Emlékezz vissza, vagy keresd ki a tankönyvedből, hogy nevezik, ha valakinek

olvasási és írási nehézségei vannak: _____

főként írási nehézségei vannak: _____

számolási nehézségei vannak: _____

c) Nézz utána, kik az autisták! _____

_____

3 **Közösségi szolgálat.** Az érettségivel záruló képzési formákban kötelező az ötven órás közösségi szolgálat. Beszéljétek meg, mit tudtok erről! Írjatok egy kifejtett érvet, egy bekezdésnyi állítást és magyarázatot arról, hogy jó lenne-e, ha ezt a Ti iskolátokban is bevezetnék!

4 **Műelemzés röviden**

Válasszatok egy képet vagy egy verset, regényrészletet a leckéből, és igyekezzetek bemutatni a következő szempontok alapján!

A szerző neve és a mű címe:

Tények, azaz mit látni a képen, illetve miről szól a mű röviden:

Milyen hatása van rád, és ezt hogyan, milyen eszközökkel éri el:

Milyen formai sajátosságokat fedezel fel? (színek, formák, ecsetvonások, mondatok és sorok hossza, szókincs; azonos-e az író és az, akiről ír stb.):

5 **Helyesírás – Az írásjelek szerepe a közlésben**

Pótold a hiányzó írásjeleket!

Megkérdeztem tőle miért nem akarja elolvasni a könyvet

Arra utasította hogy kerülje meg a Négyszögletű Kerek Erdőt

Mit értesz az alatt hogy hígagyú

A kiállítás szeptember 8 és 15 között van nyitva

Kíváncsi vagyok a Fradi Újpest meccsre

Milyen szabály vonatkozik a mondatvégi írásjelekre az 1–2. mondat esetében?

Miért mondhatjuk, hogy az írói szabadság érvényesül az erdő nevének írásmódjában?

4.8 A nyelv építőkövei – nyelvi játékok

1 A rovásírás mint titkosírás

Írjatok néhány szót rovásírással, majd padtársatokkal cserélve fejtsétek meg!

A megfejtés:

2 Írjatok gyémántverset!

a) Először fejtsétek meg a gyémántvers formai szabályait a példák tanulmányozásával!

Figyeljétek meg a formáját, valamint a sorok és az egyes sorokban található szavak számát! Határozzátok meg, milyen szófajú szavak kerülhetnek az egyes sorokba! Milyen viszony van a szavak jelentése között? Miért jobb formailag a második vers?

tél
havas, hideg
síelés, korcsolyázás, szánkózás
hegyek, szél, szellő, tenger
úszás, szörfözés, búvárkodás
napos, meleg
nyár

tűz
heves, forró
lángol, éget, rombol
vész, pusztítás, erő, teremtés
árad, éltet, frissít
hűs, éltető
víz

A megfigyelés alapján definiáljátok (határozzátok meg), mi a gyémántvers, figyeljetek a szöveg alakjára és az egyes sorokban található szavak számára!

b) Alkossatok Ti is gyémántverseket! Tartsátok be a szabályokat! Olvassátok fel a verseket, a legjobbak kerüljenek be az osztály könyvébe!

3 Képvers

A kalligramról már tanultatok a 4. leckében. Guillaume Apollinaire (ejtsd: gijom apolíner) francia költő az első világháború idején írta Kalligrammák című verskötetét, amelyben több képvers található. Mint általában a képversekben, ezekben is valamilyen különleges formában vannak elrendezve a szavak és a sorok, így a látvány is utal a tartalomra.

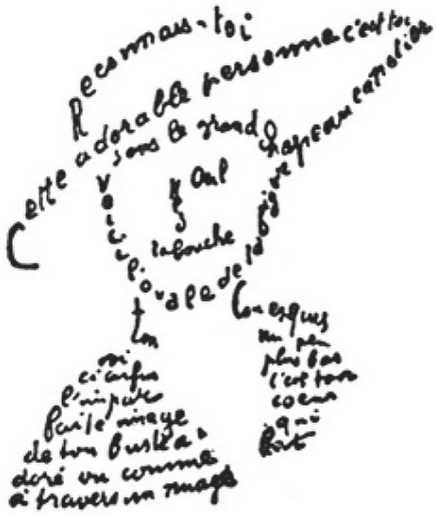

a) Olvassátok el és értelmezzétek Apollinaire *A Mirabeau-híd* című versét! Milyen kulcsszavak jellemzik a vers tartalmát? _____

b) Milyen képeket idéz a vers? Hogyan lehetne lefesteni a tartalmát?

c) Alakítsd át képverssé *A Mirabeau-híd* című Apollinaire-verset! Használj minden szót az eredeti sorrendben, de formázzon a szöveg olyan képet, amely utal a tartalomra! Papíron próbálkozz, a letisztázott verset tedd be a munkafüzetedbe! A szépek kerüljenek be az osztály könyvébe is!

d) Adja elő az osztály úgy a verset, hogy a refrént mindannyian olvassátok, a többi részt pedig egy-egy tanuló! Megfelelő gyakorlás után fel is vehetitek, és beilleszthetitek a hangfájlt az osztálykönyvbe!

A Mirabeau-híd

A Mirabeau-híd alatt fut a Szajna
S szerelmeink
Emléke mért zavar ma
Mi volt az öröm ráadás a jajra

Jöjj el éj az óra verjen
Száll az idő itthagy engem

Kéz kézben nézz szemembe s közbe tudnám
Hogy karjaink
Hídja alatt a hullám
Fut az örök tekinteteket únván

Jöjj el éj az óra verjen
Száll az idő itthagy engem

Mint ez a víz elfolyó messzeség lett
A szerelem
Milyen lassú az élet
S milyen erőszakosak a remények

Jöjj el éj az óra verjen
Száll az idő itthagy engem

Jön napra nap új év válik tavalyra
Nincs ami a
Szerelmet visszacsalja
A Mirabeau-híd alatt fut a Szajna

Jöjj el éj az óra verjen
Száll az idő itthagy engem

(Vass István fordítása)

4.9 Irodalmi arcképcsarnok I.

1 Időszalag

Írd be a stílusirányzatok nevét időrendben, alulra pedig az írók-költők monogramját születési sorrendben a megfelelő cellákba!

Stílusirányzat neve		barokk		
Stíluskorszak ideje Mo.-on kb.			XVIII. sz.	
Írók, költők monogramja	JP, BB,			

2 Irodalomtörténeti kvíz

a) Játszhatjátok egyedül és párban is, használhatjátok a kvízt a lecke feldolgozására, de a tanultak ellenőrzésére is. Versenyezzetek!

Kik voltak barátok a leckében szereplő írók és költők közül? _____

_____

Kik voltak katonák hosszabb-rövidebb ideig? _____

_____

Kik voltak papok a lecke írói, költői közül? _____

Melyik költő írt latinul? _____

Kinek a múzsája volt Lilla, és mi volt az igazi neve? _____

_____

Melyik költő ismerte Mátyás királyt? _____

Mi az eposz szó magyar megfelelője? _____

Ki írta Az estve című verset? _____

Melyik stíluskorszakban igyekeztek leginkább szabályok szerint alkotni? _____

_____

Főleg milyen épületek épültek barokk stílusban Magyarországon? _____

_____

Hogy nevezik a magyar történelem 1825-től 1848-ig terjedő korszakát? _____

Milyen stílusban íródott a Himnusz, és melyik évben? _____

Miért akarta abbahagyni Arany János a versírást 1849–50-ben? _____

_____

Melyik író vagy költő halt meg legfiatalabb korában a leckében szereplők közül? Hogyan? _____

_____

Ki tanult közülük itáliai egyetemeken? _____

Melyik korszak gondolkodását jellemezte az értelem fénye? _____

Ki alapította a Magyar Tudományos Akadémiát? _____

Kinek melyik versét zenésítette meg Egressy Béni? _____

Mi a műfaja a Szabadság, szerelem című versnek? Ki írta? _____

Milyen irodalomtörténeti esemény színhelye volt Kassa 1833-ban? _____

_____

b) Fogalmazzatok meg három-három saját kérdést is a többiek számára!

1. kérdés: _____

Válasz: _____

2. kérdés: _____

Válasz: _____

3. kérdés: _____

Válasz: _____

3 **Rejtvények**. Mindegyik kép a leckéhez kötődik. Írjátok le egy-egy névvel, fogalommal, hogy kihez vagy mihez!

_____ _____ _____

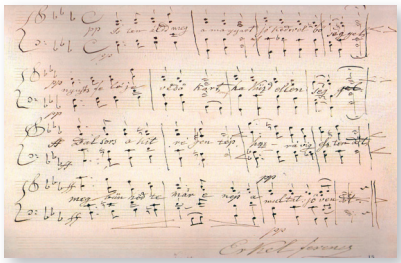

_____ _____ _____

4 **Igazi (betű)képrejtvények.** Fejtsétek meg, majd alkossatok hasonlókat!

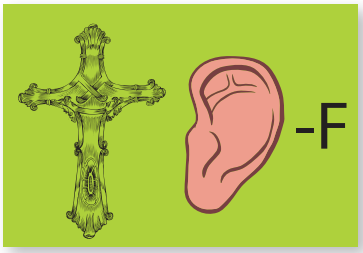

4.10 Helyesírási gyakorló feladatlap

1 Másoljátok le hibátlanul az egyik lecke összefoglalóját! Ellenőrizzétek egymás munkáját a tankönyv segítségével!

A lecke száma, címe: _____

Az összefoglaló: _____

_____

_____

_____

_____

_____

Javítás: _____

_____

2 Diktáljatok le egymásnak párban egy-egy másik összefoglalót, ellenőrizzétek saját magatokat a tankönyv alapján!

A lecke száma, címe: _____

Az összefoglaló: _____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Javítás: _____

_____

3 Szerkesszetek névsort a következő 20 névből, de csak az első tízet kell leírni! Előbb pótoljátok a hiányzó keresztneveket! Az idegen nevekben vegyétek előre a vezetéknevet, és vesszővel írjátok utána a keresztnevet!

_____ Duchamp, _____ London, _____ Verne,

_____ Ekman, _____ Brueghel, Bródy _____,

Jókai _____, Karinthy _____, Lakatos _____,

Bari _____, _____ Apollinaire, _____ Pannonius,

Balassi _____, Pázmány _____, Katona _____,

Erkel _____, Egressy _____, Zrínyi _____,

Kölcsey _____, Széchenyi _____

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

4 **Tagoljátok a következő, már ismert idézetet úgy, hogy a tartalma ellentétes legyen! *„A királynőt megölni nem kell félnetek jó lesz én nem ellenzem.”***

Egyetértő: _____

_____

Tiltó: _____

_____

5 **Írjatok tiltó mondatokat egyes szám második vagy többes szám második személyben a következő igekötős igékkel: megmond, kifordít, alábecsül, szétszakít, eltéved, elfogad. Például: T/2.: Össze ne koszoljátok a frissen mosott ruhátokat!**

_____

_____

_____

_____

_____

_____

6 **Írjatok egy-egy mondatot, amelyben szerepel a kell, lehet, szabad, szokott, tud szó egy-egy igekötős igével együtt!** Pl.: El kell mennem az orvoshoz.

_____

_____

_____

_____

_____

7 **Írd le annyi ünnep nevét, amennyi csak eszedbe jut!**

_____

_____

8 **Írj *-aj* és *-aly,* valamint *-éj* és *-ély* végződésű szavakat! Ellenőrizd *A magyar helyesírás szabályai* szószedetében vagy a magyar helyesírási szótárban (a neten is ellenőrizheted)!**

-aj: _____

-aly: _____

-éj: _____

-ély: _____

9 **Írj múlt idejű tárgyas szószerkezeteket a megadott számban és személyben!** Pl.: T/2: virágot vettek (ne ismétlődjenek a szavak!)

E/1. _____ E/2. _____

E/3. _____ T/2. _____

T/ 1. _____ E/3. _____

T/3. _____ T/1. _____

Próbáljátok ki az *Írj helyesen* című honlap szolgáltatásait!

4.11 Osztályújság készítése

Az új projekt

1 **Alakítsatok szerkesztőséget!** Ahhoz, hogy egy újság elkészüljön, nagyon komoly és sokféle tudással rendelkező csapatnak kell felállnia. Ezt a csapatot hívjuk szerkesztőségnek. A szerkesztőség tagjai készítik a lapot. Ti is válasszátok meg a saját szerkesztőségeteket, írjatok neveket a tisztségek mellé! Alaposan vitassátok meg, hogy ki mit szeretne csinálni, mihez ért a legjobban, kikkel szeretne szorosan együttműködni! Beszélgessetek az egyes munkakörökről is, hogy tisztában legyetek vele, mit vállaltok!

Főszerkesztő (a lap minden kérdésében döntő, meghatározó felelősséggel bír):

Szerkesztők (egy-egy területért felelnek):

Újságírók:

Fotósok:

Tördelő:

Képszerkesztő:

Olvasószerkesztő:

2 **Határozzátok meg a lap profilját!** Beszéljétek meg azokat a témákat, amelyekkel foglalkozni szeretnétek! Az is fontos, hogy milyen formában valósul meg a lap: interneten, elektronikusan, nyomtatva vagy kézzel írva készítitek-e el a lapot. Határozzátok meg, hogy életetek és iskolátok milyen híreivel foglalkozzon a lap, milyen rovatok legyenek benne! Mennyi legyen benne a fotó, netes lapnál a videó, legyenek-e hirdetések, szépirodalom stb.?

Rovatok:

Tematika:

Fotórovat:

3 **Találjátok ki a lap nevét, tervezzétek meg a logóját, esetleg szlogent is készíthettek!**

Lap neve:

Szlogenje (ha van):

Logója:

4 Tervezzétek meg saját szerkesztőségi működéseteket, a szerkesztés menetrendjét! Beszéljétek meg, hogy milyen sűrűn tartotok szerkesztőségi megbeszélést, milyen lesz a munka menete! Nézzétek meg a tankönyvben a lehetséges műfajokat, keressetek hozzá témákat, készítsetek időtervet! Töltsétek ki hozzá a következő táblázatot (minden esetben csak a releváns rovatokat töltsétek ki)! A táblázatot bővíthetitek is, kedvetek szerint.

Feladatok	Felelősök	Határidő	Műfaj	Téma
Lap profiljának meghatározása				
Rovatok meghatározása				
Témák meghatározása				
Egyes írások megbeszélése				
Fotók elkészítése				
Képszerkesztés				
Olvasószerkesztés				
Tördelés				
Kész lap				

Munkám a projektben

5 Készítsetek egyéni munkatervet a közös időterv alapján!

Feladataim	Határidő	Segítők, együttműködők

6 Határozzatok meg tanulási célokat saját magatok számára! Miben szeretnétek fejlődni abban az időszakban, amikor a projektben dolgoztok? Ne feledjétek, a projekt témája, feladatai szorosan kapcsolódnak az órák és a tankönyv témaköreihez, így egyre többet tudtok majd a tömegkommunikáció elméletéről is, ez segíti a munkátokat. Céljaitokat írjátok le a füzetbe, hogy a projekt végén vissza tudjatok térni rá, ellenőrizni tudjátok a megvalósulásukat!

4.12 Kommunikáló társadalom – tömegkommunikáció

Kommunikáló társadalom

1 Milyen tényezőit ismeritek a kommunikációnak? Gondoljatok a kommunikáció modelljére! Rajzoljátok le, és elevenítsétek föl, beszéljétek meg az egyes elemeket!

Gondolkodjatok el azon, hogy a kommunikációs modell egyes elemei hogyan változnak meg, ha a tömegkommunikációról van szó! Gondoljatok végig minden tényezőt! A megbeszélés eredményét rögzítsétek a táblázatban is!

Tényező	Jellemzője a tömegkommunikációban
Üzenet	
Feladó	
Vevő	
Kód	
Csatorna	
Visszacsatolás	
Zaj	

2 Mit gondoltok arról, hogy egy társadalom tagjai mikor, hogyan, milyen célból kommunikálnak egymással? Beszélgessetek erről! Soroljatok fel olyan példákat, amikor társadalmi kommunikációban vettetek részt! A beszélgetés kulcsszavait rögzítsétek, és készítsétek el az emlékeztetőjét (rövid tartalmi összefoglalás) is!

3 Mit gondoltok, van-e a társadalmi és a személyközi kommunikáció között még egy lépés?
Beszélgessetek arról, amikor emberek meghatározott csoportokban kommunikálnak! Ezt csoportkommunikációnak hívjuk: valamilyen elv alapján egy csoportba tartozó emberek kommunikációja. Több ember vesz részt a folyamatban, ilyen pl. a szervezeti kommunikáció, a családi kommunikáció. Valamilyen közös cél, közös szándék stb. kapcsolja össze ezeket az embereket, a kommunikációt pedig a csoport jellege határozza meg.
Milyen csoportokat tudtok felsorolni, ahová ti is tartoztok? Beszélgessetek arról, hogy mi jellemzi az egyes csoportokban folytatott kommunikációkat! Rögzítsétek a jellemző jegyeket!

4 **Milyen tömegkommunikációs eszközöket ismertek? Gyűjtsétek össze mindet, és írjátok mellé legfontosabb jellemzőiket is! Néhány kép segítségül:**

Tömegkommunikációs eszközök	Jellemzői

Média

5 **Miben különbözik a rádiózás alapvetően a televíziózástól? A nonverbális kommunikáció teljesen hiányzik a rádióműsorokból? Beszélgessetek erről! Mi segít a megértésben, ha rádiót hallgattok? Írjátok le a rádiózás során érzékelhető metakommunikációs eszközöket!**

_____

_____

6 **Mit gondoltok, milyen hatással van a média a társadalomra? Beszélgessetek erről!**
Segítségül a média funkciói – határozzátok meg, hogy melyik mit jelent, írjatok rá példákat, és használjátok fel a beszélgetésben!

A média tájékoztat: _____

_____

A média véleményt formál: _____

_____

A média közösséget, közösségtudatot alakít/épít: _____

_____

A média tudományos, kulturális ismereteket, javakat terjeszt: _____

_____

A média szórakoztat: _____

_____

7 **Sokáig a tömegkommunikáció legfontosabb médiuma a nyomtatott újság volt. Milyen újságokat ismertek? Soroljátok fel! Csoportosítsátok a megjelenés szerint: napilap, hetilap, folyóirat!**

_____

_____

_____

8 **Csoportokat alkotva dolgozzátok fel (írjátok meg és adjátok elő) a következő információt úgy, mintha egy közszolgálati televízióban, illetve egy kereskedelmi televízióban látnátok!**

Az információ: Iskolád 1 millió forint támogatást kapott egy cégtől (kitől, hogyan, hogyan adták át, mire költi az iskola stb.)!

Osszátok ki a szerepeket, adjátok elő, mintha valóban a televízióban menne! Ha tudjátok, vegyétek videóra, mint egy valódi hírt/tudósítást/interjút stb! Válasszatok műfajt! Írjátok meg a szöveget! Vegyétek fel okostelefonnal vagy kamerával, nézzétek meg közösen egymás felvételeit! Beszéljétek meg, hogyan sikerültek a tudósítások, mi volt a különbség a közszolgálati és a kereskedelmi típusú feldolgozás között! Mit gondolsz, miért?

Választott műfaj: _____

A műfaj jellemzői: _____

_____

Feladatok kiosztása: _____

_____

_____

9 **Gyűjtsétek össze azokat a szempontokat, amelyekre figyelnetek kellett a munka során!**

Mi volt a legnehezebb feladatelem? _____

_____

Mit gondolsz, miért sikerült jól/rosszabbul a munkátok? _____

_____

Legközelebb mit csinálnál másképp? _____

_____

10 **Ugyanezt a témát dolgozzátok fel az írott sajtó számára is! Alkossatok csoportokat, mindegyik csoport válasszon egy műfajt: *hír, tudósítás, jegyzet, sajtófotó.* Használjátok segítségül a tankönyv meghatározásait!**

_____

_____

_____

_____

11 Az internet, a közösségi média, a chat, az sms nyelvhasználata speciális, sok rövidítés, sajátos szó- és jelhasználat jellemzi. Fellazulnak a helyesírási szabályok, a metakommunikációt úgynevezett emotikonok, azaz hangulatjelek biztosítják.

Írj példákat a rövidítésekre, az írásjel-használati szabályokra, olyan szavakra, amelyeket csak ilyenkor használtok! Ha sokat gyűjtötök, egy szótárt is összeállíthattok belőle ☺!

Melyik emotikonokat használod gyakran? Miért pont ezeket? Rajzold le őket!

12 A tankönyvben is megtalálhatjátok a netes viselkedés illemtanának néhány szabályát, de itt is olvashattok újakat (forrás: Sulinet)! Magyarázzátok meg példákkal, hogy mit jelentenek, és miért fontosak!

Ne feledd: a túloldalon is emberek vannak! Az internet elsősorban nem technológia – az internet kommunikáció! Az pedig emberek között zajlik. [...] Mindig kérdezzünk tehát rá: belemondanám az arcába is?

Tartsd magad ugyanazokhoz a szabályokhoz az interneten, melyekhez a való világban is ragaszkodsz! Az interneten nem vagyunk azonosíthatóak, láthatatlanul járhatunk-kelhetünk.

Nézz ki jól a hálón! Az interneten anonimak vagyunk, használjuk ki ennek előnyeit! Itt nem koruk, nemük, vallásuk vagy származásuk alapján ítélik meg az embereket, hiszen mindez nem látszik. Ami látszik: az írásunk. A nyelvtan, a stílus, a megfontoltság. Jusson eszünkbe, hogy most ezek a ruháink!

Oszd meg a tudásod másokkal! A tudást megosztani egyébként is jó érzés, de itt az íratlan szabályok szerint előnyös is: így számíthatunk mások segítségére igazán.

4.13 Nyilvános kommunikáció

A nyilvános kommunikáció szövegtípusai

1 Nézzétek meg a következő táblázatot, töltsétek ki az üres cellákat! Minden szövegtípusra írjatok 1-1 példaszöveget a füzetbe!

Szövegtípus	Funkciója	Legfontosabb tartalmi, formai elemei
Hivatalos levél Leggyakoribb típusai: • kérvény • bejelentés • panaszlevél • fellebbezés • pályázati levél	Olyan írásos üzenet, amelyet a hivatalos kommunikációban használunk. Nem azonos a magánlevéllel, speciális tartalmi és formai szabályai vannak.	Tartalmaznia kell megszólítást. Ennek formája függ a címzetthez fűződő viszonyunktól, a levél jellegétől, típusától. Meg kell jelölni a témát. A tartalmi információt korrekten, jól érthetően kell összefoglalni. Levél befejezésekor elköszönés, adataink, elérhetőségünk megadása, dátum szükséges. Mindig alá kell írni, az aláírás saját kezű legyen, és teljes néven történjen.
Kérvény	Valamilyen hivatalos kérés, kérelem írásos megfogalmazása.	Tartalmaznia kell a címzettet, a kérvényező nevét, címét, beosztását, a kérelem indokait, és a kérést.
Pályázati levél		
Önéletrajz	Általában továbbtanuláshoz vagy munkahelyre jelentkezéskor használjuk, hogy bemutassuk magunkat, pályánkat. A következő tanévben hosszan foglalkoztok majd ezzel, a „Belépés a munka világába” című projekt keretében.	Röviden összefoglalva tartalmazza iskolai végzettségünket, képességeinket, kompetenciáinkat, eddigi munkahelyeinket, beosztásunkat (több típusa van, amerikai típusú, EU-s stb.).
Névjegy	Legfontosabb adatainkat, elérhetőségünket tartalmazza, hogy felhívja ránk a figyelmet, illetve elérhetőségeinket könnyen el tudjuk másokhoz juttatni.	
Regisztrációs űrlap		
Meghatalmazás		

Álláshirdetés – manipuláció

2 Nézd meg a tankönyvben található álláshirdetést! Vedd észre a helyesírási hibákat, házi feladatként javítsd ki ezeket is! A sok munka után, amit elvégeztél a korrektor helyett (már ismered a szót), gondolj arra, hogy a ti újságotokban ilyen ne forduljon elő! Mit jelez számodra a sok helyesírási hiba, az igénytelen megfogalmazás?

Fogalmazd meg saját szavaiddal, hogy kit keresnek és milyen munkára, milyen feltételeket állapítottak meg!

Gyűjtsd ki a hirdetés azon elemeit, amelyek gyanakvásra adnak okot, vagyis azt jelzik, hogy a hirdetés nem valódi, nem mezőgazdasági idénymunkára keresnek embereket!

Gyűjtsd ki a logikai hibákat, bizonytalansági tényezőket a szövegből!

Megkapod ezekre a kérdésekre a pontos választ: Kit kell keresned? Mi lesz a munkád? Mi történik veled, ha munkába állsz?

Mit gondolsz, miért csak fiatal lányokat keresnek paradicsomszedésre?

Mi a véleményed erről a hirdetésről?

3 Fogalmazd meg, és írd le a füzetedbe, hogy milyen feltételeknek kell, hogy megfeleljen egy hiteles, valódi álláshirdetés, milyen adatokat kell tartalmaznia, milyen tényezők jelentenek garanciát a pályázó számára!

4 Fogalmazd meg hat mondatban, és írd le a füzetedbe, hogy mik a veszélyei a külföldi munkavállalásnak, és olvasd fel a többieknek!

Keress a saját szövegedben főneveket! Hányat találtál?

Keress igéket!

Keress a szótárban szinonimákat a gyűjtött szavakhoz, írd a szavakat a füzetedbe! Melyik szótárt kell használnod?

5 Alakítsd át sorszámnévvé a következő számneveket: öt, hetven, 238, 5412! Írd le mindegyiket betűvel és számmal is!

4.14 A Gutenberg-galaxistól az információs szupersztrádáig

Az információátadás története

1 **Ismeritek ezeket a szavakat: *postagalamb, kisbíró, lovas futár, pecsét, hírnök, kidobol?***

Magyarázzátok meg a szavakat, és azt is, hogy mi közük van a tömegkommunikációhoz, milyen szerepet játszottak a kommunikáció történetében! Segítenek a képek is, használjátok a netet vagy a könyvtárat a kutatáshoz! Keressetek olyan irodalmi műveket, amelyekben szerepet kapnak az említett „tömegkommunikációs eszközök”!

2 **Beszélgessetek az információátadás szóbeli formáiról! Hogyan és miért sérül ilyenkor könnyen az információ? Milyen változást jelentett az írás megjelenése? Az írott információ vevőhöz juttatása milyen nehézségekkel járt? Használjátok a következő szavakat a beszélgetéshez: *memória, távolság, veszély, idő, az információ pontossága, hozzáférés az információhoz, sokszorosítás, egyediség!***

3 **Olvassátok el Arany János *Mátyás anyja* című versének részletét, majd válaszoljatok a kérdésekre a füzetetekben! Írjátok le saját szavaitokkal, hogy milyen kommunikációs problémát jelenít meg a vers szövege! (Milyen történet bontakozik ki?) Mikor játszódik? Mi jelenti az információ célba juttatásának akadályát?**

Szilágyi
Örzsébet
Levelét megirta;
Szerelmes
Könnyével
Azt is telesirta.

„Ki viszi
Hamarabb
Levelem Prágába?
Száz arany,
Meg a ló,
Teste fáradsága.”

„Viszem én,
Hozom én
Válaszát három nap.”
„Szerelmes
Szivemnek
Három egész hónap.

(...)

Lecsapott,
Lecsapott
Fekete szélvészből,
Kikapá
Levelét
Az anyai kézből.

(...)

„Ki kopog?
Mi kopog?
Egy fekete holló!
Nála még
A levél
Vagy ahhoz hasonló.

Fiának
A levél,
Prága városába,
Örömhírt
Viszen a
Szomorú fogságba:

(...)

„Viszem én,
Viszem én,
Hét nap elegendő."
"Szerelmes
Szivemnek
Hét egész esztendő!”

S ahol jön,
Ahol jön
Egy fekete holló;
Hunyadi
Paizsán
Ül ahhoz hasonló.

Napestig
Az erdőn
Űzeti hiába:
Éjfelen
Kocognak
Özvegy ablakába.

Piros a
Pecsétje
Finom a hajtása:
Oh áldott,
Oh áldott
A keze-irása!”

(1854)

Nehéz feladat lesz a szöveg olvasása. Találjátok ki, hogy mi a versszakok helyes sorrendje, ezt jelöljétek is, számozással! Próbáljatok ki más sorrendeket is! Mi történik, ha rossz sorrendben olvassátok? Beszélgessetek arról, hogy az irodalmi műveknek a formája, a verseknek a strófákba, versszakokba rendezése miért fontos!

Keressétek meg a szövegben, hogy ki mennyi idő alatt tudná vállalni a levél kézbesítését! Mit gondoltok, hogyan utazna? _____

_____

Készítsetek illusztrációkat a vers szövegéhez, de úgy, hogy az elképzelt (meg nem valósult) kézhez juttatási lehetőségeket rajzoljátok le!
Ma milyen kommunikációs eszközt választana/választhatna Mátyás anyja?

Vörösmarty Mihály: *A Guttenberg-albumba*

4 Olvassátok el a verset a Szöveggyűjteményből! Olvassátok fel hangosan, kifejezően is! Milyen metakommunikációs eszközöket használtok ilyenkor? Gondoljatok a beszédfonetikai eszközökre is (hangerő, hangsúlyozás, beszédtempó stb.)!

Milyen képet fest, milyen látomást mutat a jövőről Vörösmarty, amelyet Gutenberghez is méltónak vél?

_____

_____

Sorold fel, hogy minek kell megváltoznia, hogy e jövő megvalósulhasson! _____

_____

Mi jellemzi a jelent Vörösmarty szerint? _____

_____

Keresd meg azokat a szavakat, kifejezéseket a szövegben, amelyek az „áltudományhoz" kapcsolódnak, és keresd ki azt a szót, amelyik éppen az ellentettje! _____

_____

Miként jelenik meg a szövegben Gutenberg? Jellemezd néhány jelzővel! (Azért válhat Gutenberg jótevővé, mert az addig keveseknek szánt irodalmat és tudományt közkinccsé tette a könyvnyomtatás feltalálásával.) Érdekes a név helyesírása, ma Gutenberg-nek írjuk, Vörösmarty még Guttenberg-nek írta.

_____

_____

5 Mit gondoltok, melyik könyv volt az, amelyet a nyomtatás kezdetén nagy példányszámban kezdtek hozzáférhetővé tenni? _____

6 Írjatok fogalmazást a füzetbe a következő címmel: *Az interneten néztem utána a könyvnyomtatás történetének!* (Ne maradjon ki a fogalmazásból az sem, hogy mi adja a szituáció érdekességét!) A vázlatot együtt beszéljétek meg, és azt is írjátok le a füzetetekbe!

4.15 Internetes kommunikáció

Madách és az alternatív világok

1 Madách Imre *Az ember tragédiája* című műve a magyar irodalom egyik legszebb alkotása. Története az emberi történelmet kíséri végig, kérdései a jövőt és az élet értelmét fürkészik. Kapcsolódása a virtuális világok témájához: Az Úr és Lucifer küzdenek egymással, s e harc következtében Lucifer Ádámot és Évát végigvezeti az emberiség történelmén. Minden szín egy új korszak, egy új eszme kibontakozása, s ezekben a korszakokban Ádám és Éva is szerepet kap, egy-egy szín erejéig virtuálisan megjelenítve, megidézve a kort.

Keress utána, hogy milyen korokat, helyszíneket mutat meg Madách!

A Szöveggyűjteményben található részlet a jövőben játszódik.

Nézz utána a *falanszter* szó jelentésének! _____

Kik a szereplői? _____

Milyennek írja le a helyszínt Madách? _____

Mi a legfontosabb érték ebben a világban? _____

Milyen, korábban fontosnak hitt értékek tűntek el? _____

Digitális kultúra és virtualitás

2 Magyarázd meg saját szavaiddal, hogy mit jelent a „virtuális világ”, a „virtualitás” fogalma, s hogy ez miért a digitális kultúra megjelenésével került előtérbe! A hétköznapokon hol és hogyan találkozol vele?

3 Soroljátok fel, hogy milyen tevékenységeitekhez használjátok az internetet! Gondoljátok át alaposan, ne felejtsetek ki semmit! _____

Naponta kb. mennyi időt töltötök a net használatával? _____

Közösségi média

4 Az internet egyik legáltalánosabban használt eleme a közösségi média: facebook, twitter stb. Olyan közösségi hálózatok kialakítását és állandó, kölcsönös kommunikációt tesz lehetővé, amely példátlan a kommunikáció történetében. Kinyitja a világot, elérhetővé, láthatóvá, megszólíthatóvá tesz mindenkit. Ez az erénye, de a veszélye is. Miért? Beszélgessetek erről! Hogyan kapcsolódik az okostelefon és a közösségi média? Biztosan sokat és sokféle dologra használjátok a telefonotokat! Írjátok le, hogy a híváson és a hívásfogadáson kívül mire:

Milyen közösségi oldalakat használtok?

Milyen funkciói, lehetőségei vannak ezeknek az oldalaknak? Beszélgessetek a veszélyeiről is!
Milyen adatokat érdemes megadni magadról? Mi az, ami már veszélyes lehet?
Hogyan lehet az adatokkal visszaélni? Gondoljatok a regisztrációkor kért adatokra is!

5 Rendezzetek vitát a két állításról:

a) A közösségi média nagyszerű, összeköti az embereket.

b) A közösségi média veszélyes, elszigetel a valódi kapcsolatoktól.

Gyűjtsetek érveket!

A közösségi média melletti érvek	A közösségi média elleni érvek

Írjátok le a kulturált vita szabályait! Ilyenekre gondoljatok:

Ne vágjatok egymás szavába! Tiszteljétek meg a társatokat a figyelmetekkel! Ne legyetek indulatosak! A vita nem veszekedés!

4.16 Valóság és médiavalóság

A média világa – médiafogyasztási szokások

1 **Életünk egyre nagyobb részét tölti ki a média. Érdemes foglalkozni ezzel a kérdéssel, mert ha egy kicsit jobban figyelünk, akkor tudatosabb médiafogyasztókként jobban be tudjuk osztani időnket, jobban ki tudjuk választani az értékesebb tartalmakat. Nagyon fontos erre tudatosan figyelni! Készíts naplót médiafogyasztási szokásaidról egy héten át! Használd hozzá a következő táblázatot!**

Mikor néztem/ hallgattam? (Pontos dátum, időpont)	Mennyi ideig néztem/hallgattam? (Óra, perc)	Műsor/weboldal címe	Tévé vagy rádió vagy közösségi média?	Tetszett vagy nem? Indoklás

A következő táblázatban azt vezesd, hogy mennyi időt töltöttél naponta telefonod használatával!

	Telefonálás	SMS	Netezés	Zenehallgatás	Egyéb
1. nap					
2. nap					
3. nap					
4. nap					
5. nap					
6. nap					
7. nap					

2 **Beszéljétek meg, hogy a két kitöltött táblázat alapján mi jellemzi a médiafogyasztási szokásaitokat! Szabadidőd hány százalékát töltöd ezzel? Mire használod a szabadidőd többi részét? A rádiót, televíziót nézitek/ hallgatjátok inkább, vagy a közösségi médiát használjátok többet? Miért? Milyen tartalmakat kerestek az egyikben, és milyeneket a másikban? Írj egy rövid összefoglalást a tapasztalataidról a füzetedbe!**

3 **Régen zenét a fiatalok leginkább a rádióban hallgattak. Nem volt más lehetőségük. Mit gondoltok, milyen eszközökkel, tevékenységekkel váltottátok ki a rádiózást? Hogyan tájékozódtok a benneteket érdeklő zenékről, hogyan hallgatjátok ezeket?**

4 **Állapítsd meg, hogy az általad nézett műsorok mely műfajokba tartoznak (film, hírműsor, magazinműsor, szappanopera, valóságshow, bulvármagazin, sport, vetélkedő, zenés műsor stb.)! Ennek alapján töltsd ki a következő táblázatot! Olvasd el azt az indoklást is, amit az első táblázatba írtál, hogy miért nézed vagy hallgatod!**

Műsor címe	Műfaja

5 Gondold át, mi mindent csinálsz az okostelefonod segítségével! Hogyan változtatta meg szokásaidat az okostelefon használata? Beszélgessetek erről!

A média működése

6 A média nagy jelentőséggel, „hatalommal" bír, képes nagyon hamar ismertté tenni valamit vagy valakit, de ennek az ellenkezőjére is. Gyakran mondják, csak az van, akit, amit a tévében látni lehet. Ugyanakkor az érték és a pillanatnyi érdekesség nem különül el, az értékek általában nem kapják meg a médiában az őket megillető helyet. Különösen igaz ez a kulturális értékekre. Soroljatok fel celebeket, illetve magyarázzátok meg, hogy mit jelent a kifejezés! Miben különbözik a híres ember és a művész? Milyen értékeket tulajdonítotok a celebségnek?

Szeretnél celeb lenni? Sorolj fel érveket, hogy miért jó celebnek lenni!

Sorolj fel érveket, hogy miért nem jó celebnek lenni!

Miben különbözik a celeb a híres embertől, miben a művésztől?

Vessétek össze az általatok írt érveket, és rendezzetek vitát a témáról!

Egy kis helyesírás

7 Töltsétek ki a következő táblázatot, miközben olvassátok a Török levelét Rejtő regényéből!

Szó	Megfejtés/helyesen leírva	Helyesírási problémák, amelyekre rámutat	Miért vicces?
Fijjugg			
7-főn			
De mmár ki. Lyoszanottam.			
Uttána nészeg			

4.17 Szöveg és reklám

A reklámok hatásmechanizmusa

1 Állapítsd meg a következő állításokról, hogy igazak vagy hamisak! Választásodat indokold is meg 1-1 mondatban!

	Állítás	Igaz	Hamis
	A reklám egy kommunikációs forma.		
Indoklás			
	A reklámnak nincs köze a tömegkommunikációhoz.		
Indoklás			
	A reklám nem akarja a viselkedésünket befolyásolni.		
Indoklás			
	A reklám manipulál, hogy fogyasztásra ösztönözzön.		
Indoklás			
	A reklám a fogyasztót pontosan, elfogulatlanul tájékoztatja a reklámozott termékről.		
Indoklás			
	A reklámban azért mutatnak vonzó, kívánatos életformát, mert a megvásárolt termékkel ezt könnyen el lehet érni.		
Indoklás			
	A reklám érzelmeket, viselkedésmintákat társít egy-egy termékhez.		
Indoklás			
	Reklámok hatására soha nem vásárolunk.		
Indoklás			

2 Indokoljátok meg, hogy a következő tulajdonságok miért kellékei egy jó reklámnak! Válasszatok ki egy általatok ismert reklámot, és mutassátok be rajta ezeket a jellemzőket!

figyelemfelkeltő: _____

emlékezetes: _____

informatív: _____

vágykeltő: _____

meggyőző: _____

mozgósító: _____

3 Milyen eszközöket használnak a reklámok? Gyűjtsétek össze ezeket! Beszélgessetek arról, hogy melyik inkább kihez, hogyan, milyen típusú üzenetek eljuttatására alkalmas!

Televíziós reklámok eszköztára: _____

_____

Rádiós reklámok eszköztára: _____

Internetes reklámok eszköztára: _____

_____

Óriásplakátok eszköztára: _____

_____

4 Válasszatok ki vagy találjatok ki egy terméket, például az általatok készítendő osztályújságot, és készítsétek el a reklámkampányának tervét! Készítsétek el a logóját is! Írjatok szlogent is!

Kampányterv elemei, lépései: _____

_____

_____

_____

_____

Szövegek hálójában

5 Olvassátok el az alábbi betűcsoportokat, és döntsétek el, hogy közülük melyik szöveg! Döntéseteket indokoljátok is meg!

	Szöveg-e? (Tegyél x-et, ha igen!)
Elmentem Péterrel moziba. Egy nagyon izgalmas filmet néztünk meg. Mozi után tanultunk, majd beszélgettünk.	
- Halló! - Halló!	
– Kérem, segítsen! –	
ló kagyló lóval addigra alfa kutya nyár tél fű fa kenyérszállító vastányér képeslap almárium kenyereskosár favágó	
„Vegyetek újságot. Vegyetek ollót. Válasszatok ki az újságban egy olyan hosszú cikket, amilyen hosszúnak a költeményt szánjátok. Vágjátok ki a cikket. Gondosan vágjátok ki belőle a cikk szavait és az összest tegyétek bele egy zacskóba. Gyengéden rázzátok össze. Egymás után húzzátok ki a szavakat és olyan sorrendbe rakjátok le, amilyenben előjöttek. Lelkiismeretesen másoljátok le őket. A költemény rátok fog hasonlítani. Íme végletesen eredeti és elbűvölő érzékenységű íróvá váltok…” (Tristan Tzara)	
Egri csillagok	

6 Húzzátok alá Tolcsvai Nagy Gábor szövegében a nyelvtani összetartó elemeket!

„A szövegalkotás és a szövegművek vizsgálata már az ókorban ismert volt, kezdetben azonban gyakorlati szempontok vezették a kutatókat: a szónokoknak kellett olyan tanácsokat adniuk, hogy beszédükkel meg tudják győzni a hallgatóságot. Ugyanez a gyakorlati kiindulópont vezette a szövegek stílusának elemzőit, hiszen ahhoz, hogy egy szövegmű (értekezés, költemény, regény, levél stb.) elérje a kívánt hatást, megfelelő módon (stílusban) kell elkészíteni.”

(Forrás: Sulinet)

4.18 Művészeti ágak, műnemek, műfajok

Művészeti ágak

1 **Soroljátok fel, hogy milyen művészeti ágakat ismertek! Nézzétek meg a képeket, és állapítsátok meg, hogy milyen művészeti ághoz kapcsolódnak! Írjátok a vonalra! Beszélgessetek a műalkotásokról! Melyik tetszik, melyik nem? Miért?**

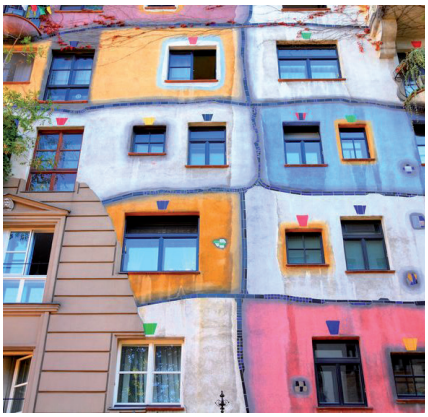

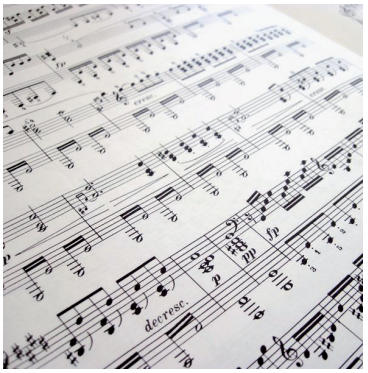

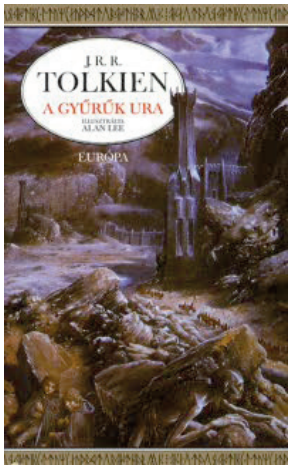

2 **Töltsétek ki mindkét táblázatot a beszélgetés után!**

Műalkotások, amelyek tetszettek	Miért tetszettek?

Műalkotások, amelyek nem tetszettek	Miért nem tetszettek?

Korstílusok – internetes vagy könyvtári kutatómunka

3 Töltsétek ki a táblázat második oszlopának rovatait a következő szavak felhasználásával: klasszicizmus, romantika, impresszionizmus, gótika, reneszánsz, illetve a negyedik oszlopot! Segítségül használjátok a netet, vagy kutassatok a könyvtárban! Keressétek meg a művek alkotóit! Keressetek a korstílushoz további jellegzetes műveket!

Korstílus jellemzői	Korstílus megnevezése	Jellemző műalkotás	További művek
Legkiemelkedőbb alkotói: Francesco Petrarca, Leonardo da Vinci, Balassi Bálint, Michelangelo, Raffaello.			
Szemléletében, ízlésében a klasszikus ókor mintáit követi.			
Az addigi tömörfalas, nyílásokkal áttört épületek helyett nyílásokat közrefogó vázas szerkezeti rendszert hozott létre. Fénnyel elárasztott, hatalmas, magasba törő épületeket alkotott.			
A korstílus neve a „roman" szóból származik, aminek jelentése: regény. Az irányzat a „regényességet", festőiséget szegezi szembe az egyéniséget megkötő, merev társadalmi normákkal.			
A benyomásokat, az impressziót próbálták megragadni, ábrázolni. Festészetben a leghíresebb alkotói: Monet, Manet, Degas, Renoir.			

4 Állapítsátok meg a szöveg képe alapján, hogy melyik műnemhez tartoznak a következő részletek, és mik a műnem legfontosabb formai jellemzői! Aztán keressétek meg a Szöveggyűjteményben a teljes szöveget, és olvassátok el!

LUCIFER
Sok más hasonló közt ez egy falanszter,
Tanyája az új eszmék emberének. –

ÁDÁM
Jerünk tehát.

LUCIFER
Megállj, ne oly sietve.
Előbb levetjük ezt a régi bőrt.
Ha mint Ádám s Lucifer érkezünk,
Nem hinne bennünk e tudós világ,
S megsemmisülnénk, vagy lombikba zárna.

Műnem: _____

Legfontosabb formai jegyei: _____

_____

Mennek, mendegélnek Déva vára felé.
Sem hintót, sem lovat semmi baj nem lelé.
– Jó napot, jó napot tizenkét kőmives,
Tizenkettő közül Kelemen kőmives!
– Jó napot, jó napot asszony feleségöm!
Hát ide mért jöttél a veszedelmedre?
Most szépen megfogunk, bédobunk a tűzbe,
Neked gyenge hamvad keverjük a mészbe.

Műnem: _____

Legfontosabb formai jegyei: _____

_____

Augusztus tizenharmadikának éjszakája volt. Baradlay Ödön a világosvári úrilak ablakából nézte a csillaghullást az égen. Régi talány, miért hull augusztus tizenharmadikán ezer meg ezer csillag alá, miért jön elő ezen az éjszakán ama csodás tűzijáték meteorokkal? Ödön most már tudta, miért van ez éjszakán e sűrű csillaghullás. Ahány csillagot látott leesni, még meg is tudta nevezni, „ki" volt az, „mi" volt az.

És azután elmélkedett felőle tovább. Azon égő aszteroidok közül, melyek az égen végigrepülnek, tűzvonalat rajzolva az álló képletek közé, nem mindenik hull le a földre. Sok csak meggyullad a föld gőzkörének erős súrlásától, s aztán továbbrepül az égen. Van saját körpályája. Vajon a mostani éj futó csillagai közül hány van olyan, mely továbbfut az égen, mely nem esik alá, földbe, tengerbe temetkezni; hanem útjára megy, ismét megjelen egy új találkozáskor. Saját csillagát nem számította azok közé. Az bevégezte futását. Mikor az ember szükségtelenné vált a földön, akkor lemenni jó. A magyar hadsereg e napon lerakta a fegyvert. Ödön nem tartozott azok közé, akik önámítással úsznak meg a délibábot.

Tudta, hogy vége van mindennek. Csak az eszmének nincs. Ez a generáció lejátszotta szerepét.

Műnem: _____

Legfontosabb formai jegyei: _____

Zölden zsúrnak a gesztenyék,
ikrásodás a május,
ikrásodik a veszteség,
de ne félj, bárhová juss,
megvagy már, mint a lomb, az ég
sormintája a bőrön,
vedlik az árnyék, semmiség,
ne félj, elrendeződöl.

Műnem: _____

Legfontosabb formai jegyei: _____

_____

4.19 A nyelv másik élete – az irodalmi nyelv

Milyen volt a nyelvújítási mozgalom? (Szövegértési feladatok)

1 A nyelvújítási mozgalom komoly hatással volt a nyelv állapotára, jelentős változásokat idézett elő, azonban nemcsak a nyelvben, hanem a kulturális életben is. Olvassátok el a következő idézetet, amely arra ad választ, miért volt szükség a nyelvújításra, majd válaszoljatok a kérdésekre!

„A magyar nyelv állapotára a felvilágosodás eszméinek terjedése irányította az érdeklődést. Felismerték, hogy a szellemi élet csak akkor lendülhet fel, ha művelése a majdan mindenki számára érthető anyanyelven történik, a korabeli magyar nyelv viszont egyelőre nem volt elég árnyalt ahhoz, hogy a hivatalos latin vagy a mellette használatos (és 1784-ben II. József által hivatalossá tett, majd 1790-ben visszavont) német helyébe léphessen. Bár korszakunk elején a magyar nyelvet mint kötelező tárgyat bevezették a közép- és felső iskolákban (1792), még sok mindennek kellett addig anyanyelvünkkel történnie, amíg alkalmassá vált arra, hogy az országgyűlés hivatalos nyelvvé tehesse (1844), illetve hogy a szabadságharc utáni idők németesítő hatásainak ellene tudjon állni, akkor is, amikor a német lett a közigazgatás, majd a gimnáziumi tanítás és – a latin mellett – az egyetemi oktatás nyelve."

(http://mek.oszk.hu)

Mi volt a hivatalos nyelv Magyarországon 1844 előtt?

Mi a kapcsolat a szellemi élet és az anyanyelv között?

Miért volt szükség a nyelvújításra?

2 A nyelvújítási harc időszakában komoly elméleti küzdelem folyt, írásokban vitatkoztak, küzdöttek egymással az újítók (neológusok) és a maradiak (ortológusok). A két leghíresebb szöveg a *Mondolat* (1813) és *Felelet a Mondolatra* (1815) volt. A *Mondolat* a túlzó, túlburjánzó nyelvújítást mutatja be és gúnyolja ki, míg a Kölcsey Ferenc és Szemere Pál által írt Felelet a maradiaknak szól, bár nem kíméli a nyelvújítási mozgalom túlzásait sem. Íme egy-egy példa(mondat) mindkét műből:

„Te pedig oh, Fébosz! ezen alkalommal éles szabású szemedet és arculatodnak kemény és való vonásait a vidámság enyhítvén; s a Mondákságnak mosoly szádat elfutotta bugygó cseppjeiből néhányat lihegő ajkimra bájolván – engedd: hogy beszédem tiszta és bökkenős hangja, nem valamely hínáros heverőhez, hanem a csiklándlágyságot nyaló, vadonc locsmoj tajtékot mammoló tiszta folyam löllyedékjéhez hasonlítson!" (Mondolat)
„Képjáték vagy álommúlám? a korán egy édes hajnal pólyáit bontja, a komor setét felhőit szélyt űzi és a boncolt humorványok közül fejti ki a piros világosságot. – Úgy van, most születik a nap a terhes éj pongyola méhéből – milyen fehérség látszik aláereszkedő felhő csomójába hempelyegni? Ez az örömgyerek a szépelődők táborából választva – né! mint bontja széjt magáról tüzes fátyolleplét!" (Felelet a Mondolatra)

(Forrás: mek.oszk.hu)

Olvassátok fel hangosan, tagoltan a szöveget! Próbáljátok megérteni és saját szavaitokkal összefoglalni mindkét mondatot! ☺ Miért nagyon nehéz? Próbáljátok jellemezni a nyelvhasználatot és a stílust!

Gyűjtsetek a szövegekből olyan szavakat, amelyeket ma nem használunk! Mit jelentenek vajon? Magyarázzátok meg! Milyen stíluseszközök mutatják a túlzásokat? Mi a humor forrása a szövegekben?

3 **Olvassátok el a tankönyv 2. feladatában található példákat, és próbáljátok megmagyarázni, hogy milyen nyelvi és logikai szabályok alkalmazásával, illetve milyen ötlettel születhettek az új szavak:**

pénzkereskedő:

hosszas négyszeglet:

rögtön verselő:

teegez:

Mit gondoltok, ezek a hangsorok miért nem épültek be a nyelvhasználatba, ezzel pedig a nyelv szókincsébe?

Szóképek és alakzatok

4 **Az irodalmi nyelv egyik alapvető jellemzője a „képes beszéd", vagyis az a tulajdonság, hogy szóképeket és alakzatokat használ, ezek segítségével éri el a kifejezés érzékletességét. Olvassátok el a következő idézeteket, és nevezzétek meg, hogy milyen alakzatot vagy szóképet tartalmaznak!**

„Bírom végre Juliskámat, / Mindörökre bírom őt, / Az enyémnek vallhatom már /

Isten és világ előtt." (Petőfi):

„hogy béke, béke! / béke, béke már!" (Babits):

„Szívemnek gyöngyháza, lelkem Iluskája" (Petőfi):

„Mikor a nap fölkelt, s a holdat elküldte" (Petőfi):

„tűz / te gyönyörű / jegeken győztes-örömű, / ne tűrd, hogy vénhedjünk sorra / lélekben szakállasodva, / hűlve latoló józanságban, / ahol áru és árulás van, / öltöztess tündér-pirosba, / röptess az örök tilosba, / jéghegyek fölé piros bálba, / ifjúság királya, / tűz! (Nagy László):

5 **A hétköznapi nyelv is használ szóképeket. Alkossatok szóképeket és alakzatokat! Nézzétek meg a következő képet, és segítségével alkossatok mondatokat, amelyek metaforát vagy megszemélyesítést, ismétlést vagy rímet, illetve ellentétet tartalmaznak!**

4.20 Néhány mondat a mondatokról

Nyelv és kommunikáció

1 Magyarázzátok meg, hogy mit jelentenek a következő mondatok/állítások! Mielőtt megfogalmazzátok, beszélgessetek róla együtt, hozzatok példákat, amelyek segítségével jobban megértitek, miről van szó!

A mondat a kommunikáció egysége, kapcsolatot teremt a beszélő, a hallgató és a valóság között.

A mondat jelentése tartalmazza azt a szándékot is, amelyet a beszélő a kimondásával meg akart valósítani (pl. információátadás, érzelemkifejezés stb.).

A mondat a beszéd egysége, az anyanyelvünkön képesek vagyunk általunk korábban soha nem mondott mondatokat mondani annak érdekében, hogy megértessük magunkat.

A beszélőnek (és a hallgatónak) a valósághoz való viszonya, elvárásai, szándékai, előzetes tudása egyaránt megjelennek a mondatban (és a mondat megértésében/értelmezésében).

A mondat modalitása a beszélő szándékát fejezi ki.

A mondat a szónál nagyobb, a szövegnél kisebb egysége a beszédnek.

A mondat a nyelv legnagyobb egysége, mely a nyelv szabályaival a nyelv elemeiből létrehozható.

Miért nem mond ellent egymásnak az utolsó két állítás? Gondold át, majd írd le magyarázatodat!

Halandzsa

2 A halandzsa a nyelvnek egy érdekes játéklehetősége. Jelentés nélküli nyelvi formák, amelyeket nyelvtudásunk segítségével mégis felruházunk bizonyos „jelentésekkel", stílusértékkel, nyelvi/nyelvtani tartalommal. Sokat elárul arról a nyelvi tudásról, amely öntudatlanul is a fejünkben van. Játsszatok, és figyeljetek jól saját magatokra! A tankönyv 2. feladatában Kálnoky László drámaparódiájának részletét olvashatjátok! Olvassátok fel hangosan a szöveget! Jellemezzétek a beszélő anyakirálynét! Rajzoljátok le úgy, mint egy képregényfigurát! Társítsatok hozzá másik beszélőt (hallgatót) is! (Mi segít benneteket ebben?) Írjátok meg a szövegbuborékot is!

Keressetek főneveket a halandzsaszövegben!

Keressetek igéket a szövegben!

Keressetek indulatszavakat!

Hogyan ismeritek fel a különféle szófajokat?

Milyen elemek utalnak a szövegben a beszélő lelkiállapotára? Hogyan?

Alkossatok ti is 2 halandzsamondatot!

A mondatok szerkezete

3 A következő összetett mondatok közül határozzátok meg, hogy melyik alárendelő és melyik mellérendelő összetett mondat, keressétek ki a kötőszót is! Töltsétek ki a táblázatot!

Mondat	Alárendelő összetett mondat	Mellérendelő összetett mondat	Kötőszó
Tegnap elmentem a moziba, és megnéztem egy jó filmet.			
Olyan a kezed, mint egy ág.			
Amit ma megtehetsz, ne halaszd holnapra!			
Elutaztam, pedig maradni szerettem volna.			
Maradok, vagy elutazom veled.			
Elutazom, ezért nem maradhatok veled.			
Nem maradhatok veled, mert elutazom.			
Szerettelek, de te elhagytál.			

4.21 Történet írása

Egy kis segítség a projektfeladathoz: hogyan épül fel egy történet?

1 A Szöveggyűjtemény 265. oldalán idézetet találtok Szabó Magda *Régimódi történet* című regényéből. Olvassátok el, és megtudjátok, hogyan gyűjtötte a szerző az anyagot saját családjáról, hogy megírhassa édesanyja történetét!

Milyen tárgyakat kellett megtalálnia, mik segítettek a múlt eseményeinek rekonstruálásában?

Miért hasonlította munkáját egy nyomozóéhoz?

Ha saját történetedet szeretnéd megírni, milyen tárgyakat választanál, amelyek segítenének ebben? Mely tárgyaidat őrizted meg? Miért?

2 Egy-egy korszakot, szituációt, társadalmi csoportot, életstílust jól jellemeznek a tárgyak. Nézd meg a képeket, és találd ki, hogy kinek a történetét mutathatják!

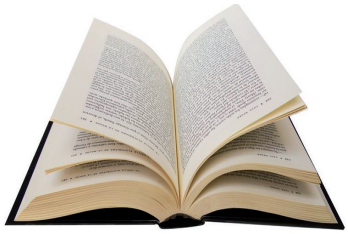

Mi a történet?

3 Próbáljátok megfogalmazni, mit jelent a *történet* szó! Hányféle jelentését ismeritek?

Segítségül a Wikiszótár meghatározása:
1. Írásban vagy élőszóban elmesélt esemény, amely lehet megtörtént vagy kitalált cselekménysor. (Pl. A nagypapa elmeséli élete történetét az unokájának. A mese egy varázslatos történet.)
2. Történelem; az emberiség, egy nép, nemzet, ország, vagy ennél kisebb közösség életében történt fontosabb események egymást követő sorozata. (Pl. A nemesi család történetének leírását a családfők folytatják tovább. A város történetét a helyi múzeum mutatja be. Magyarország történetét az iskolákban tanítják.)
3. Régies: Vaksors; véletlen eset vagy véletlenek sorozata. (Pl. Az ember sokszor azt gondolja, hogy életét a történet alakítja. Az ember gyakran vádolja a történetet, ha rossz felé fordul a sorsa.)

Valódi események elbeszélése vagy fikció?

4 Biztosan hallottatok már a Titanic sorsáról, elsüllyedt az első útján 1912. április 14-én. Ha nem ismeritek a történetét, olvassatok utána! A történetet egy híres film is feldolgozta, 11 Oscar-díjat kapott (Titanic, 1997, rendező: James Cameron). Az alábbiakban a hajón készült valódi fotókat láthattok, az utasok felvételeit. Nézzétek meg jól a képeket, és írjatok minden képhez egy kis történetet! Kivel történik, mikor, hol és mi? Ezekre adjatok választ! Használjátok a képek részleteit és a fantáziátokat! Mit gondoltok, milyen lehetett az élet a hajón? Erről szóljanak a történetek!

5 **Képzeljétek el a katasztrófa éjszakáját! Nézzétek meg hozzá az előző oldal képeit és a következő képeket is!**

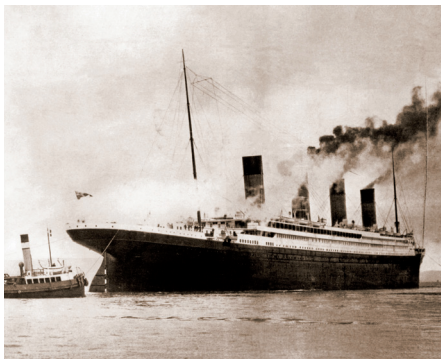

Beszélgessetek a képekről, illetve idézzétek fel filmes élményeiteket, ha láttátok a filmet!
Írjatok egy fogalmazást arról a bizonyos éjszakáról és a későbbiekről egyes szám első személyben! A címe az legyen: *Egy túlélő emlékei!*
Írjatok vázlatot is!

Egy túlélő emlékei

7 **Minden filmhez készül plakát. Mit gondoltok milyen a jó plakát? Gyűjtsétek össze azokat a tulajdonságokat, amelyek szerintetek egy jó plakátot jellemeznek! Nézzétek meg hozzá a Titanic című film plakátját!**
Beszélgessetek róla! Aztán csoportokban dolgozva szedjétek össze a jó plakát jellemzőit, egyeztessétek a szempontjaitokat, majd írjátok a vonalakra!

Jó plakátok jellemzői:

_____

_____

_____

_____

_____

Ezen jellemzők segítségével készítsetek plakátot a Titanic című filmhez!

4.22 A világ mint történet – a történetmesélés hatalma

A „beszélő”

1 Minden közösség kultúrájában rendkívül nagy a történetek szerepe. Jól rávilágít erre egy idézet, amely Mario Vargas Llosa perui író *A beszélő* című regényét mutatja be. Először nézzétek meg a regény két kiadásának eltérő borítóit! Miben különböznek és miben hasonlítanak a borítóképek? Figyelj a mintázatra, és kapcsold össze a képeket az idézettel!

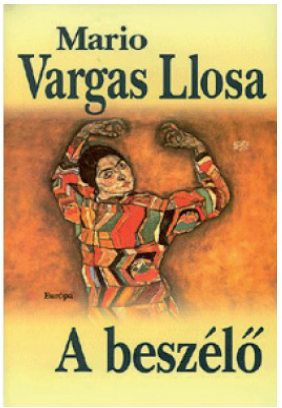

A történet jórészt a perui Amazónia mélyén játszódik, egy időtlen idők óta fennálló, a természettel tökéletes összhangban lévő, s ma is ősi körülmények között élő indián kultúrában. Az írást nem ismerő macsigengák között a „beszélő” az, aki történeteivel a létezés és a kultúra folyamatosságát és a közösség összetartozását biztosítja. Amit törzsükről, a múltról, a világról meg a túlvilágról tudnak, azt a „beszélőtől” tudják: az örökké vándorló, az amazóniai őserdőben szanaszét kószáló népnek ő az élő emlékezete, szótára, mesetára, hírügynöksége. S szól a történet a szerző egyik ifjúkori barátjáról is, akinek arcát szörnyű folt csúfítja el, s elhatározza, hogy a macsigengák közé költözik, és „beszélő” lesz.

(http://moly.hu)

Olvassátok el a szöveget, és válaszoljatok a kérdésekre!

Kik a macsigengák, és hol élnek?

Mi a beszélő, és mi a történetek szerepe a macsigengák számára?

Miről szólnak a beszélő történetei? Gyűjtsd ki a szövegből!

2 Tudtok olyan történeteket, amelyek hasonló szerepet kapnak, és ti is találkozhattok velük? Gondoljatok például a mondákra, esetleg saját településetek nevének történetére! Gyűjtsetek ilyen meghatározó történeteket, akár saját családotok életéből! Minden családban vannak olyan személyek, akiknek „vannak történetei”, akik ismerik a család múltját. Jegyezzétek le ezeket! Gyűjtsetek hozzájuk kapcsolódó tárgyakat, fotókat is!

Játék a történettel

3 Olvassátok el a következő részletet Szerb Antal *Utas és holdvilág* (1937) című regényéből!

– Úgy beszélsz, mintha tudnád, miért haragudtam rád.
– Hát persze, hogy tudom – mondta Mihály, és megint elpirult.
– Ha tudod, mondd meg – mondta Szepetneki harciasan.
– Nem akarom itt ... a feleségem előtt.
– Engem nem zavar. Csak mondd meg bátran. Mit gondolsz, miért nem álltam veled szóba Londonban?
– Mert eszembe jutott, hogy valamikor azt hittem, hogy te loptad el az aranyórámat. Azóta már tudom, hogy ki lopta el.
– Látod, milyen szamár vagy. Az aranyórádat én loptam el.
– Hát mégis te loptad el?
– Én hát.

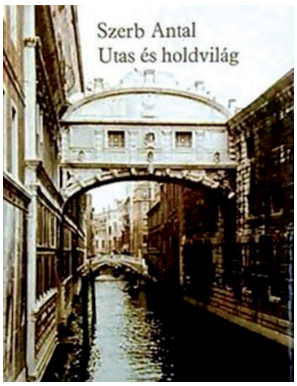

Kik szerepelnek a beszélgetésben? Hányan és hol beszélgetnek? Ki van még jelen a beszélgetésnél?

Találj ki egy 2-3 mondatos bevezetőt, amelyben ismerteted a beszélgetés körülményeit!

Képzeld magad Mihály helyébe, és az ő szemszögéből meséld el a történetet!

Képzeld magad Szepetneki helyébe, és az ő szemszögéből meséld el a történetet!

Zárd le a párbeszédet három-öt mondattal úgy, mintha egy novella utolsó bekezdését, a befejezést írnád! Írásodban ne a szereplők, hanem az elbeszélő hangján szólalj meg! A következő szavaknak feltétlenül szerepelniük kell a mondataidban: *csalódás, megkönnyebbülés, soha!*

4.23 Kultúrák és emberek, irodalmi hagyomány

Ikonikus szövegeink: a *Himnusz* és a *Szózat*

1 **Két olyan szövege van a magyar kultúrának, amely mindenki számára a nemzeti összetartozást, a közös történelmi és kulturális gyökereket jelenti. E szövegeket mindenki ismeri valamennyire, gyakran hallunk is belőlük részleteket, nagyon fontos azonban, hogy értőn és részletesen megismerkedjetek velük.**
Olvassátok fel Kölcsey Ferenc *Himnusz* és Vörösmarty Mihály *Szózat* című költeményét a Szöveggyűjteményből! Figyeljetek az értelmes, kifejező olvasásra! Hallgassátok meg mindkét művet megzenésítve is!

2 **Mit tudtok arról, hogyan kell viselkedni a Himnusz hallgatása közben? Miért? Minden nemzetnek van himnusza?**

3 **Mit jelent ez a mondat: *„a Himnusz a magyar nemzet imádsága”?* Hogyan jelképezi a közösséget a *Himnusz* közös előadása?**

4 **Mit jelent az alcím: *„A magyar nép zivataros századaiból”?***

A *Himnusz* és a *Szózat* összehasonlítása

5 **A két vers születése között 13 év telt el, és nagyon különbözik az egyik korszak a másiktól. A *Himnusz* a reformkor küszöbén keletkezett, a *Szózat* pedig egy megtorpanó időszakban. Pontosan mikor keletkeztek a költemények?**

Himnusz: _____

Szózat: _____

6 **Kit szólítanak meg a költemények? Mit jelent ez az eltérés a hangvételt és a tartalmat tekintve?**

Himnusz: _____

Szózat: _____

7 **A múlt szenvedéseire hivatkozva egy jobb jövőért fohászkodik a *Himnusz* beszélője. Mit kér istentől? Figyelj a keretes szerkezetre, az első és az utolsó versszak tartozik össze nagyon szorosan!**

Azonban hangvételében nem azonos a kettő. Miért és hogyan változik meg a fohászkodás?

Magyarázzátok meg, hogy mit jelentenek az ismétlődő sorok: *„Bal sors akit régen tép, / Hozz rá víg esztendőt, / Megbűnhődte már e nép / A múltat s jövendőt!”* Értelmezzétek, hogy mit jelent a „bal sors” kifejezés!

Értelmezzétek, hogy mit jelent az, hogy: *„Megbűnhődte már e nép / A múltat s jövendőt!”*

Mit gondoltok, miért bünteti isten a magyar népet a költő szerint? Válaszoljatok erre a füzetben!

8 **Milyen történelmi eseményeket említ a szöveg? Írd le ezeket, és határozd meg, hogy mikor történtek! Melyek a dicső, és melyek a tragikus események? Válaszaidat a füzetbe írd!**

9 **Keress olyan szavakat, kifejezéseket a szövegben, amelyek valamilyen fontos értéket jelentenek! Magyarázd meg ezeket!**

10 **A *Szózat* mire szólítja fel a magyar nemzetet? Mit jelent a hűség fogalma a vers beszélője számára? Válaszodat a füzetbe írd!**

11 **Milyen két végső lehetőséget lát a *Szózat* beszélője, és ezekhez milyen cselekvésformákat rendel? Mit jelent a „jobb kor” és a „nagyszerű halál”? Hogyan jellemzi ezeket a költő? Válaszodat a füzetbe írd!**

12 **Hasonlítsátok össze a *Szózat* első és az utolsó két versszakát! Milyen hasonlóságot találtok a Himnusz szerkezetével? Milyen jelentést hordoznak a változtatások az első és az utolsó versszak között?**

13 **Hogyan mutatja be Vörösmarty a múltat? Ez a bemutatás mire szolgál a vers szövegében? Keresd ki azokat a szavakat, kifejezéseket, képeket, amelyek a múltat mutatják:**

Keresd ki a jövőre vonatkozókat!

Költészet és képzőművészet

14 **Nézzétek meg Delacroix híres képét: *A szabadság győzelemre vezeti a népet (1830)!***
Keressetek azonos jegyeket a két vers témája, fogalmazásmódja, képei és a festmény között!

Tematikai azonosságok:

Képek azonossága:

Megfogalmazás módjának azonossága:

4.24 Irodalmi arcképcsarnok II. (Próza)

Magyar prózaírók

1 Fejezzétek be a táblázat kitöltését az alábbi adatok segítségével! Írjátok be a képek mellé a szerzők nevét, a művek címét, az idézetek betűjelét! Nem adtunk meg minden szükséges adatot, az üresen maradó cellákat töltsétek ki a tankönyv, a Szöveggyűjtemény és az internet segítségével!

Írók: Gárdonyi Géza, Jókai Mór, Krúdy Gyula, Mikszáth Kálmán, Szabó Magda
Mikor élt: 1825–1904, 1847–1910, 1863–1922 (kettőt neked kell megkeresned)
Címek: Abigél, Egri csillagok (három mű címét neked kell megkeresned)
Idézetek:

a) „Baradlay Ödön a világosvári ürilak ablakából nézte a csillaghullást az égen. Régi talány, miért hull augusztus tizenharmadikán ezer meg ezer csillag alá, miért jön elő ezen az éjszakán ama csodás tűzijáték meteorokkal?"

b) „Négyszáz és egynéhány esztendeje múlt már, ahogy ez a szó komolyan hangzott ezekben a völgyekben, mikor Szentmiklósi Pongrácz, a nagy oligarcha, üzente a hadat Ulászló királynak, meg azután később az öreg Hunyadinak... Azok az ős tölgyfák a felvonóhíd mellett még talán hallották csemete korukban."

c) „Szindbád csak nézte, nézte azt a repkedő fehér köténytyet a tűz körül, amelynek környékén most mindenféle régi ízek, zamatok, szagok jutnak eszébe... Régi fogadók, amelyek előtt alkonyattal állott meg a postakocsi az utazókkal, és a konyhában már nagy piros láng emelkedett, mint a beteg ember előtt a jó egészség képe."

d) _____

_____

e) _____

_____

Fotó	Név	Mikor élt?	Mű címe	Idézet betűjele
		1825–1904		a)
			Régimódi történet Abigél	
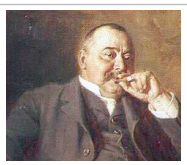	Mikszáth Kálmán		Beszterce ostroma	b)
	Gárdonyi Géza			
			A vendéglátás	

Kortárs próza

2 **Internetes vagy könyvtári kutatómunka:** A táblázatban a legismertebb kortárs prózaíróink képét látjátok (Dragomán György, Esterházy Péter, Kertész Imre, Nádas Péter), de nem a felsorolás sorrendjében. Ismerjétek fel őket, keressétek meg leghíresebb műveik címét, és töltsétek ki a táblázatot! Használjátok segítségül az internetet vagy a könyvtárat!

Fotó	Név	Művei
	Esterházy Péter	
	Dragomán György	

3 **Fogalmazzátok meg saját szavaitokkal, hogy mit nevezünk epikának, és jellemezzétek ezt a műnemet!**

4 **A tankönyv segítségével jellemezzétek a következő prózai műfajokat, és írjatok mindegyikre 2-2 példát!**

regény:

mese:

novella:

5 **Írjatok a füzetetekbe fogalmazást: *Legkedvesebb prózai olvasmányélményem* címmel!**
A részletes vázlatot ide írjátok!

4.25 Ugyanaz, de mégsem – történetek változatai

Memóriajáték

1 Alkossatok 10-12 főből álló csoportokat, és játsszátok a következő játékot!
A csoport tagjai egymás mögé állnak. Az első ember egy papírra leír egy 3 mondatból álló történetet úgy, hogy senki ne lássa. A papírt valaki, aki nem játszik, elteszi. Az első ember a történetet fejből megsúgja a következőnek, hogy a többiek ne hallják, majd egymás után mindenki így tesz. Az utolsó pedig hangosan elmondja, hogy mit hallott. Ezt a szöveget aztán hasonlítsátok össze a papírra leírtakkal! Beszélgessetek arról, hogy mennyire torzult az eredeti szöveg, és vajon miért! Ismételjétek meg többször is a játékot! Hogy ne feledjétek, rögzítsétek az eredményt!

Eredeti szöveg: _____

_____

Általad hallott szöveg (hányadik voltál a sorban?): _____

_____

Végső szövegváltozat: _____

_____

Lényegi eltérések: _____

_____

Ismételjétek meg a játékot úgy is, hogy a csapatban csak 4-5 ember van! Milyen különbséget tapasztaltok?
Mit gondoltok, milyen tényezők okozzák az információ torzulását? Gyűjtsétek össze ezeket a tényezőket! (Ilyesmikre gondoljatok pl.: hangerő, távolság stb.!)

_____

_____

Mesemondók

2 Gyűjtsetek általatok ismert népmeséket, népdalokat – mondjátok el egymásnak! Találtok-e változatokat közöttük? Soroljátok fel, hogy egy jó mesemondó milyen tulajdonságokkal kell, hogy rendelkezzen! Keressetek példákat a YouTube-on!

_____

_____

3 Olvassátok fel hangosan a Szöveggyűjteményben található 3 meseváltozat szövegét! figyeljetek arra, hogy megfeleljetek az általatok felsorolt mesemondói kritériumoknak!

4 Alkossatok 3 csoportot! Mindegyik csoport válasszon ki egy változatot, és játsszátok el! Alaposan készüljetek fel: tervezzétek meg a figurák mozgását, gesztusait, beszédmódját! Figyeljetek arra, hogy a tájnyelvi jegyeket is megőrizzétek az előadásban! Használjátok hozzá a következő táblázatot!

Szereplő	Jellemző beszédmód	Jellemző gesztusok	Mozgások
Cinkotai kántor			
Mátyás			

5 Készítsetek díszlet- és jelmezterveket (cinkotai kántor és Mátyás) a füzetetekbe az általatok kiválasztott változathoz! Ügyeljetek a tárgyi világ megjelenítésére is!

Milyen tárgyi elemekkel elevenítitek meg a két főszereplőt?

Tájnyelv – nyelvjárások

6 Felsős diákokat kértek meg, hogy határozzák meg a nyelvjárás/tájszólás fogalmát. Többek között ezeket a válaszokat adták:

– *Hát igazándiból tájszólás, hogy... valamilyen akcentussal beszél, tehát hogy nem a teljes magyar nyelvet beszéli, hanem valamilyen egyes népnek a nyelveit vagy (nevet) nem tudom.*
– *Nem igazán lehet érteni a beszédét, nehezebben lehet értelmezni.*
– *Vidéken beszélnek úgy. [...]*
– *Nem úgy ejti ki a szót, ahogy kéne.*
– *Hát nem az, amikor valaki így messziről jött így a tanyáról és ilyen érdekes akcentusa van meg ilyen furcsa kifejezéseket használ? [...]*
– *Hát szerintem is valami ilyen beszédtípusszerű cucc, ami így nem olyan, mint a megszokott nyelv, hanem így ilyen igen, szóval ilyen más kifejezések.*

Forrás: nyest.hu

Soroljátok fel a tévedéseket (legalább hármat) a válaszokból, és cáfoljátok meg azokat!

Tévedés	Cáfolat

Határozzátok meg a nyelvjárás fogalmát saját szavaitokkal (és a tankönyv segítségével)!

Gyűjtsetek nyelvjárási szavakat, legalább ötöt, adjátok meg a szavak jelentését is, foglaljátok mondatba is őket!

Nyelvjárási szó	Jelentése	Mondatba foglalása

Osszátok meg egymással a gyűjtött szavakat, tanuljatok is meg néhányat belőlük!

4.26 Így írtok ti – a Nyugat költői

A Nyugat 3 generációja – internetes vagy könyvtári kutatómunka, forrásellenőrzés gyakorlása

1 **Nézzetek utána, kik voltak a Nyugathoz tartozó legnevesebb alkotók! Segítenek a képek is!**

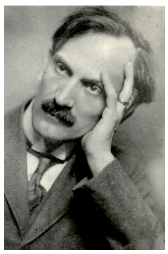
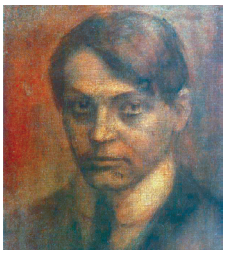

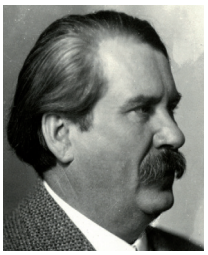
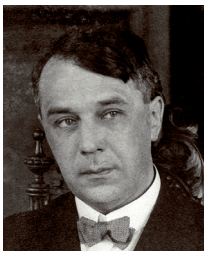

Kiket ismertek fel a képeken? Nevezzétek meg őket!

2 **Internetes keresés, forrásellenőrzés!** Soroljatok fel 4 költőt-írót a Nyugat 3. nemzedékéből, kapcsoljátok hozzájuk néhány híres művük címét!

Alkotó (költő–író–kritikus) neve	Mikor élt?	Művei

3 **Internetes keresés, forrásellenőrzés!** Egészítsétek ki a táblázatot! Keressétek meg a Wikipédián, hogy kik és mikor szerkesztették a folyóiratot!

Név	Mikor volt szerkesztő?
	1908–1929
Ignotus	
Ady Endre	
Fenyő Miksa	
	1917–1939
	1939–1941

Gellért Oszkár	
Móricz Zsigmond	
	1933–1941
	1937–1941

4 Nézzetek utána, hogy milyen Nyugathoz tartozó költőket tűzött tolla hegyére Karinthy Frigyes *Így írtok ti* című kötetében! Írjátok ide a parodizált költők, írók nevét!

Nyugat és a női írók

5 A Nyugat folyóirat története szorosan kapcsolódik a korabeli kávéházi élethez. Török Sophie írónő (Babits későbbi felesége) így írta le találkozását Babits Mihállyal a Centrálban:

„Merészen nekivágtam, hogy bemegyek a Centrálba, hiszen végre az egy nyilvános kávéház, ahova bárki bemehet, titkos reményem pedig az volt, hogy legalább egy távoli asztaltól látni fogom az írókat, a híres embereket, s talán beszélhetek (Babits) Mihállyal is. Annyira imponáltak nekem, hogy nem is mertem gondolni rá, hogy csekély személyem feltűnő vagy fontos lehet nekik, vagy, hogy befogadnak maguk közé. Meglehetősen szívdobogva nyitottam be, szememet az ismert sarokasztal felé irányozva, azonban oly sok ember ült ott egy csomóban, hogy zavartan kerestem helyet egy közeli asztalnál – de még le sem ültem, Mihály már jött, izgatottan és örvendezve – drága kis emberem!"

A szöveg alapján mit gondoltok, mennyire ismerték és tisztelték az irodalmat szerető emberek ebben az időszakban a költőket, írókat? Mára vajon ez hogyan változott meg, és miért? Beszélgessetek erről!

Nézzetek utána, hogy milyen női alkotók kapcsolódtak a Nyugathoz! Milyen jelentősége van ennek?

Ismertek költő- és írónőket a 19-20. századból? Kortárs (ma élő) költő- és írónőket ismertek?
Soroljatok fel néhányat!

Irodalmi folyóiratok ma – internetes vagy könyvtári kutatómunka, forrásellenőrzés gyakorlása

6 Milyen működő irodalmi folyóiratokat ismertek? Gyűjtsetek nyomtatott vagy netes irodalmi folyóiratokat! (Használjátok segítségül a tankönyv 250. oldalát!) Nézzétek meg, milyen kortárs szerzők publikálnak ezekben! Segítségül néhány cím (nézzetek utána, melyik nyomtatott, melyik netes, illetve, hogy a nyomtatottaknak van-e netes változatuk):

Alföld – _____

Élet és Irodalom – _____

Tiszatáj – _____

Kalligram – _____

Műút – _____

Litera – _____

4.27 Történet – kép – tér – idő

Kép és történelem

1 Olvassátok el a Wikipédia szócikkét a vérszerződésről!

„A szerződést a hagyomány szerint a hét vezér – Anonymus Gesta Hungaroruma szerint Álmos, Előd, Ond, Kond, Tas, Huba, Töhötöm (...) kötötte Etelközben egymással oly módon, hogy a szerződésben vállalt kötelezettségeik megerősítéseképpen vérüket egy edénybe csorgatták és ott összekeverték. A szerződés erről a jellegzetes mozzanatról kapta elnevezését, amely feltehetőleg a korabeli magyar szokásjog szerint különlegesen erős fogadalomtételek egyik formai kelléke volt, mint például az eskü. Tehát számtalan egyéb megegyezést, mai értelemben vett szerződést erősíthettek meg ebben a formában a kor magyarjai, ám csupán ez az alant taglalt, honfoglalást megelőző szerződés híresült el „a vérszerződés" néven. A szerződés pontos tartalmára és lefolyására vonatkozóan azonban csak a később készült krónikák és a mondák, regék, szájhagyomány állnak rendelkezésre."

Székely Bertalan melyik pillanatot ábrázolja a történések közül? Próbáljátok leírni a hét vezér öltözetét, testtartását! Miről árulkodik a figurák testbeszéde? Honnan tudjátok, hogy mi történik a képen? A festmény melletti üres négyzetbe rajzoljátok le azokat a jellegzetes tárgyakat, amelyek a vezéreket jellemzik!

Foglaljátok össze saját szavaitokkal, hogy mi történik a képen! Meséljétek el a történet résztvevőjeként!

Beszélgessetek a kép kompozíciójáról! A kompozíció a műalkotás szerkezeti felépítését, elemeinek elrendezését, egymáshoz való viszonyát jelenti. Mutassátok be, hogyan épül fel a kompozíció, magyarázzátok meg, hogy mit akar ezzel sugallni a festő!

Lessing (német drámaíró, esztéta, 1729–1781) szerint a képzőművészeti alkotások úgy tudnak (időben előrehaladó) történetekkel bánni, hogy a „termékeny pillanatot" ragadják meg, azaz a történet azon pontját ábrázolják, amely nem csak a saját pillanatát mutatja meg, de az előtte lezajló történést, és az utána következő eseményeket is érzékeltetni képes. Próbáljátok elmesélni, majd időrendben leírni a festmény alapján az egész történést! Nem lesz nehéz dolgotok, mivel a nyelv könnyen képes erre, vagyis az időbeliség ábrázolására.

Történetek fotókon

2 **A fotók is képesek megragadni a pillanatot, egy-egy fénykép nagyon sokat „mesél” nekünk. Nézzétek meg a következő fotókat, beszélgessetek róluk!**

A képek Londonban készültek, különböző pillanatokat, hangulatokat mutatnak meg, mutatnak be nekünk. Megismerhetünk egy várost, országot akkor, ha csak fotókat látunk róla? Ismeritek a Google street view funkcióját? Bejárhattok vele városokat, országokat, mintha utaznátok. Próbáljátok ki! A fotók ábrázolásmódjára is igaz, hogy a termékeny pillanatot kell megragadnia, de a művészfotót az egyéni, lemásolhatatlan látásmód, az egyediség is megkülönbözteti a többitől. Az itt látható képek nem művészfotók, sokkal inkább turistacsalogatók, illetve a turisták által hazavihető emlékek. Nem művészi, hanem érzelmi értékük van.

Az utolsó képen található ikonokat összekapcsolva a fotókkal képzeljetek el egy londoni városnéző sétát! Írjatok fogalmazást *Egy napom Londonban!* címmel!

4.28 Beszélő képek – a képregények világa

Hogyan mesél a képregény?

1 Nézzétek meg ezeket a képregénykockákat, a tankönyvetekben is benne vannak!

Garfield, Jim Davis figurája, 1978. június 19-én jelent meg először az újságokban, azóta rendkívül kedveltté vált nem csak a gyerekek, de a felnőttek körében is, köszönhetően ironikus hangvételének, amellyel az emberi természetet kezeli. Milyen figurák szerepelnek a képregényben? Nézzetek utána a neten! Nézzétek meg jól a képkockákat!

Írjátok le a dialógust a szövegbuborékokból, használjátok hozzá a párbeszéd helyesírására vonatkozó ismereteiteket!

Párbeszédek helyesírása

A párbeszéd mondatainak leírása gondolatjellel kezdődik, és a mondatvégi írásjellel zárul.

Például:
– Hazajössz a hétvégén?
– Még nem tudom.
vagy:
– Hazajössz a hétvégén? – kérdezte az édesanyja.
– Még nem tudom – válaszolta Péter.
– Gyere haza, nagyon hiányzol! – ismételte meg kérve.

Ilyenkor a pontot nem tesszük ki a gondolatjel elé, de a kérdő- vagy felkiáltójelet igen.

Miért van szükség a képregényekben a szövegbuborékokra? Fogalmazzátok meg saját szavaitokkal!

Írjatok más párbeszédet a Garfield-képregényhez! Milyen új történetet hoztatok létre?

Határozzátok meg, hogy mi a humor forrása Jim Davis, illetve a ti alkotásotokban!

2 Mit gondoltok, Dunai Tamás miért az internet használatához hasonlítja a képregényolvasás tevékenységét? Olvassuk vagy nézzük a képregényt? Inkább kép vagy inkább szöveg? Mit gondoltok erről? Beszélgessetek a témáról, felhasználva a tankönyv 5. feladatában megadott kulcsszavakat!

Képregény és művészet

3 Nézzétek meg Roy Lichtenstein képregénykockáit a tankönyvben! Címe: *Whaam!* Mit gondoltok, mit jelent a cím? Mit tudtok a hangutánzó szavakról? Soroljatok fel 5 hangutánzó szót, illetve 5 hangulatfestő szót (olyanok legyenek, amelyek kapcsolhatók a képekhez)!

Ehhez tudnotok kell: Míg a hangutánzó szavak hangalakjukkal valamilyen hanghatást idéznek fel, pl. *zümmög, fütyörész;* addig a hangulatfestő szavak valamilyen mozgás, történés, cselekvés hangulatát képesek felidézni, pl. *piszmog, hebehurgya, tutyimutyi.*

4 Írjátok le saját szavaitokkal, hogy milyen történést láttok Lichtenstein képkockáin! Fogalmazzátok meg négy mondatban!

A vizualitás eszközei hogyan segítik a mondanivaló kifejtését? Például a színek, vonalak? Miben különbözik az első és a második képkocka ebből a szempontból? Miért mondhatjuk, hogy erős lélektani hatással bír ez a mű? Fogalmazzátok meg, hogy milyen hatással van rátok! Keressetek hozzá illeszkedő zenét, és hallgassátok meg!

5 Próbáljátok megfogalmazni, hogy a Lichtenstein-féle alkotás miben különbözik a Garfield-képregénytől, illetve miben hasonlít k.kabai képregényéhez!

Mire utal vajon a képregény szövege: „Most azt várjátok, hogy megszólalok?"
Milyen vizuális eszközökkel dolgozik a szerző?
Próbáljátok megfogalmazni a képkockák üzenetét saját szavaitokkal!

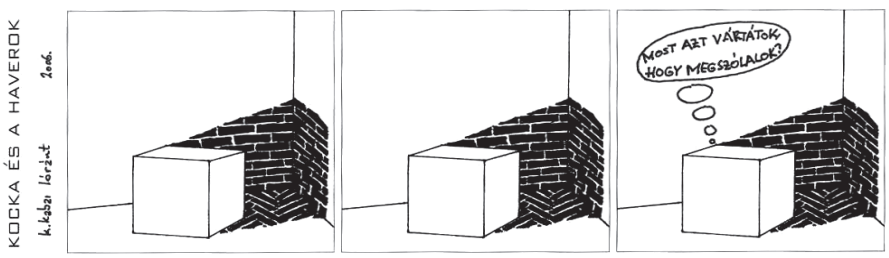

6 Alkossatok 4-5 fős csoportokat, és készítsetek csoportonként 1-1 három kockából álló képregény! Előzetesen határozzátok meg a következőket!

Hányan és kik szerepelnek benne? _____

_____

Hogyan tudjátok jellemezni a figurákat? _____

_____

Mi történik? _____

_____

_____

_____

Mi lesz a csattanó? _____

_____

Mit mondanak? Írjátok le a buborékok szövegét!

Első képkocka: _____

_____

_____

Második képkocka: _____

_____

_____

Harmadik képkocka: _____

_____

7 Milyen irodalmi műveket ismersz, amelyekből képregényt csináltak? Sorolj fel néhányat!

_____

_____

_____

_____

_____

8 Állítsatok össze egy rövid történetet a következő szavak felhasználásával! Nézzétek hozzá a két képet is! Adjatok címet is a történetnek, legyenek benne párbeszédek is! A vázlatot és a fogalmazást is írjátok le!

menyasszony, utazás, térfogat, könyv, hálózsák, fut, alszik, kéken, szellős, nyári

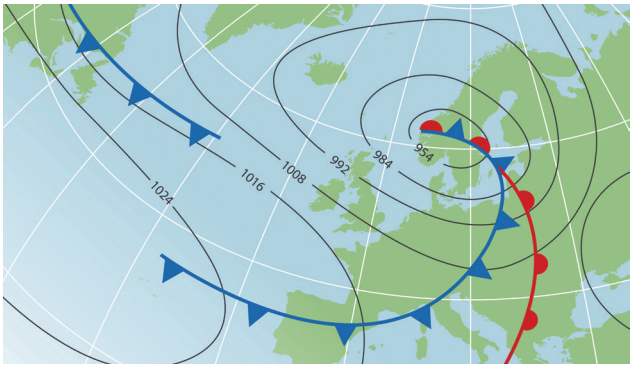

Vázlat: _____

Párbeszédek szereplői: _____

Szereplők jellemzői:

Szereplő (1.): _____

Szereplő (2.): _____

Történet: _____

4.29 Film és irodalom

A némafilm és a képregény

1 Láttatok már némafilmeket? Keressetek kapcsolatot a némafilm és a képregény között!
Kis segítség: a némafilmben a szereplőknek nem volt hangja, halk zongoraszó kísérte a vetítést. Voltak feliratok, amelyek a szövegbuborékokhoz hasonlítanak, azonban nem teljesen felelnek meg annak. Mit gondoltok, miért?
Azonosságok a képregény és a némafilm között:

Különbségek a képregény és a némafilm között:

2 Keressetek a neten vagy a könyvtárban híres némafilmes alkotókat és a nevükhöz kapcsolódó filmcímeket!

3 Mi az a *camera obscura,* mi a *laterna magica, az árnyjáték, kinetoszkóp, fázisrajz?* Mindegyik fogalom a mozgókép történetéhez kapcsolódik. Keressétek meg a neten vagy lexikonban! Nézzétek meg a képeket is, azonosítsátok őket!

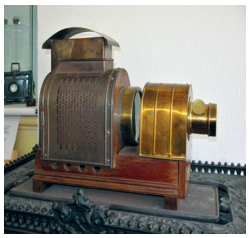

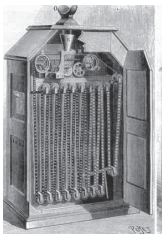

4 Próbáljátok elmagyarázni, hogyan működik a mozgófilm!

5 A Lumière fivérek 1895-ben mutatták be az első mozgóképet, nevükhöz fűződik a mozgókép rögzítésére és vászonra történő kivetítésére, továbbá másolásra is alkalmas kinematográf elkészítése. *A vonat érkezése* című egyik első rövidfilmjük azt mutatta be, ahogyan egy vonat megérkezik az állomásra. Nagy riadalmat keltett, mert az emberek megijedtek az érkező, közeledő vonattól. Ezeket a filmeket csak alig néhányan látták, de a filmek iránti hatalmas érdeklődés hamar életre hívta a mozit. Jöttek a némafilmek, majd a hangosfilm, színes film, mozik, multiplexek, a 3D mozi, és úgy tűnik, a fejlődés megállíthatatlan. A filmgyártás komoly iparággá vált, de a mozi beköltözött a lakásunkba is.

3D, Surround, FullHD, D-box, médialejátszó – nézzetek utána, hogy mit jelentenek ezek a kifejezések!

Filmezés és okostelefon

6 Ma már néhány perces, de akár hosszabb filmeket is könnyedén készíthet bárki, kamerával vagy okostelefonnal megörökíthetitek a pillanatot! Készítsetek telefonotokkal olyan rövid felvételeket, amelyek az osztály életébe engednek bepillantást! Hogyan fogtok hozzá? Készítsetek cselekvési tervet, majd egy rövid forgatókönyvet!

Adjatok címet is a filmeteknek, mutassátok be egymásnak, és beszélgessetek az elkészült művekről! Hogyan tudjátok megőrizni ezeket a filmeket? Miért fontos a digitális anyagok archiválása, és hogyan történhet?
Írjatok fogalmazást a füzetetekbe, amely a következő mondat tartalmát fejti ki:
A ma élő emberek rengeteg digitális szemetet hagynak maguk után, a jövő történészei megnézhetik majd, hogyan éltünk.
A vázlatot ide írjátok!

Filmek és közönség

7 Mik a kedvenc filmjeitek? Vitassátok meg csoportokban úgy, hogy minden csoport meg tudjon egyezni 4-4 kedvenc filmben! Írjátok le a címüket!

8 Írjatok az egyik kiválasztott filmhez szöveges ismertetőt/ajánlót, készítsetek plakátot!

4.30 Kortárs írók – élő irodalom

Kortárs költők

1 A fotókon a tankönyvben is szereplő kortárs alkotók arcképeit látod, a felsorolástól eltérő sorrendben: Borbély Szilárd, Garaczi László, Kovács András Ferenc, Kukorelly Endre, Marno János, Tóth Krisztina. Írd mindegyik kép alá a költő nevét, és soroljál fel 1-2 verscímet műveik közül! (Használd a tankönyvet és a Szöveggyűjteményt!)

2 Olvasd el a következő idézeteket, határozd meg, hogy ki írta őket, és mi a vers címe! (Használd a tankönyvet és a Szöveggyűjteményt!)

„Addig jól dolgozott a dalszövegkincs, / s később se lett a problémánk nagyobb. / Kevert nyelven egész kilenc utánig. / A sétánál mindkettőnk hallgatott." _____

„Talán a könnyem / nem potyog. / Talán, ha könnyebb lenne/ lenni./ Talán az van, hogy / nem vagyok. / Nincs, nem, talán minden csak / ennyi." _____

„Van egy rossz hírem, jó lesz, ha meghallgatod." _____

„minden úgy van ahogy hagytam / ablakban a táj edények a polcon" _____

„Zölden zsúrnak a gesztenyék, / ikrásodás a május, / ikrásodik a veszteség, / de ne félj, bárhová juss" _____

_____

„Hogy akkor ez most szerelem/ (tudod, a soha-el-nem-válunk/ én-csak-veled-te-csak-velem)/ vagy egyszerűen csak úgy járunk?" _____

Szövegek párbeszéde

3 Olvassátok el Parti Nagy Lajos versét! Segítségül tegyétek ki az írásjeleket! Milyen a vers hangulata? Mit gondoltok, miért nem használt írásjeleket a költő? Majd olvassátok el József Attila *Óda* című versének részletét a Szöveggyűjteményből, és a tankönyvben található Nagy Gáspár-dézetet! Utána válaszoljatok a kérdésekre!

Parti Nagy Lajos
Ujjaim kibogoznád

ujjaim kibogoznád
ha eljuthatnék hozzád
és várnál kaviárral
suhogó zöld madárdal
lugasával
színezüst halat adnál
ott állnék asztalodnál
napfény és hajad méze
hullna a terítékre
végre

Próbáljátok meghatározni, hogy ki Parti Nagy Lajos versének beszélője, és kihez szól!

Próbáljátok meghatározni, hogy ki/kik József Attila versének beszélője, és kihez szól!

Próbáljátok meghatározni, hogy ki Nagy Gáspár versének beszélője, és kihez szól!

Milyen tematikai egyezések vannak a három szövegben? Keresd meg, és másold ki a szövegből!

Távolság leküzdése/közeledésre vonatkozó elemek :

Parti Nagy Lajos: _____

József Attila: _____

Mit remél a vers beszélője a találkozás bekövetkezésekor?

Parti Nagy Lajos: _____

József Attila: _____

Nagy Gáspár: _____

Keressétek ki a színekre utaló szavakat a versekből!

Parti Nagy Lajos: _____

Nagy Gáspár: _____

Keressétek ki a jelzőket mindhárom versből!

Parti Nagy Lajos: _____

József Attila: _____

Nagy Gáspár: _____

Keressétek ki a cselekvéseket mindhárom versből, és határozzátok meg, hogy ki viszi ezeket véghez!

Parti Nagy Lajos: _____

József Attila: _____

Nagy Gáspár: _____

Próbáljátok megfogalmazni, hogy ezek a versek hogyan fejezik ki a szerelem érzését, a kedves hiányát, a vágyakozást, illetve az egymásra találást! Keressetek még számotokra kedves szerelmes verseket! Nevezzétek meg a költőt is! Írjátok a válaszokat a füzetbe!

4 Írjatok fogalmazást a füzetetekbe, *Miért szeretem a kortárs költészetet?* címmel!

Tartalom

Bevezető 3
4.1 Osztálykönyv 4
4.2 Én és az iskola, én és a tanulás 6
4.3 Az élővilág kommunikál 8
4.4 Nyelv és beszéd 10
4.5 Nagy kincs a szókincs 12
4.6 Jelek erdejében 14
4.7 Mindenki más. A megértés nehézségei, előítéletek 16
4.8 A nyelv építőkövei – nyelvi játékok 18
4.9 Irodalmi arcképcsarnok I. 20
4.10 Helyesírási gyakorló feladatlap 22
4.11 Osztályújság készítése 24
4.12 Kommunikáló társadalom – tömegkommunikáció 26
4.13 Nyilvános kommunikáció 30
4.14 A Gutenberg-galaxistól az információs szupersztrádáig 32
4.15 Internetes kommunikáció 34
4.16 Valóság és médiavalóság 36
4.17 Szöveg és reklám 38
4.18 Művészeti ágak, műnemek, műfajok 40
4.19 A nyelv másik élete – az irodalmi nyelv 44
4.20 Néhány mondat a mondatokról 46
4.21 Történet írása 48
4.22 A világ mint történet – a történetmesélés hatalma 52
4.23 Kultúrák és emberek, irodalmi hagyomány 54
4.24 Irodalmi arcképcsarnok II. (Próza) 56
4.25 Ugyanaz, de mégsem – történetek változatai 58
4.26 Így írtok ti – a Nyugat költői 60
4.27 Történet – kép – tér – idő 62
4.28 Beszélő képek – a képregények világa 64
4.29 Film és irodalom 68
4.30 Kortárs írók – élő irodalom 70